

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

Περίληψη

Επιβλέποντες : Λυκουριώτη Ίρις / Φιλιππιτζής Δημήτρης
Φοιτήτρια : Τσαμίση Θεοδότα
Τίτλος Διπλ. : «Εστιάσεις στο τοπίο»
κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά

Η πόλη της Καστοριάς μεταξύ άλλων είναι ιδιαίτερα γνωστή για το φυσικό κάλλος της. Η πόλη χτισμένη στους πρόποδες του λόφου αντικατοπτρίζεται στα νερά της λίμνης μαγεύοντας έτσι τους επισκέπτες.

Ωστόσο η πόλη υστερεί σε αρκετά σημεία όσο αφορά τις υποδομές της, γεγονός που την περιορίζει στην επιπλέον ανάπτυξη της ως πολιτιστικός κόμβος. Οι ελλείψεις παρουσιάζονται κυρίως σε θέματα στέγασης πολιτιστικών φορέων.

Σκοπός της προκείμενης διπλωματικής είναι να μελετηθεί και παρουσιαστεί ένα κτίριο ικανό να καλύψει τις ανάγκες της πόλης σε πολιτιστικό επίπεδο. Συγκεκριμένα προτείνεται ένα κτίριο όπου θα στεγάζονται αίθουσες θεάτρου, εκθέσεων, μικρότερων πολιτιστικών δράσεων καθώς και χώροι εστίασης και αναψυχής.

Η επιλογή του οικοπέδου σαφώς αποσκοπούσε στην βέλτιστη αξιοποίηση της οπτικής της πόλης, αλλά παράλληλα βοηθούσε στο δημιουργηθεί μια συνθετική δομή μεταξύ του φορέα-κτιρίου, της πόλης και του φυσικού περιβάλλοντος-λίμνης.

Ουσιαστικά προτείνεται η δημιουργία ενός περιβαλλοντολογικού πάρκου στην είσοδο της πόλης, με τερματικό σημείο το κτίριο πολιτισμού. Για την πραγματοποίηση του έργου καθίσταται απαραίτητη η θεώρηση του παραλίμνιου δρόμου (Λεωφόρος των Κύκνων), σε αυτό μόνο το σημείο, χαμηλής κυκλοφορίας, χαράσσοντας βέβαια παράλληλα την απαραίτητη παράκαμψη του δρόμου.

Οι ενέργειες που αφορούν το πάρκο, λαμβάνοντας υπόψη δασοπονικές οδηγίες, πρόκειται να έχουν οικολογικό χαρακτήρα, ενισχύοντας τον ήδη υπάρχον βιότοπο και δημιουργώντας ένα σύστημα αυτοκαθαρισμού της λίμνης. Επιπλέον μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σαν τόπος περιπάτου και παρατήρηση της σπάνιας χλωρίδας και πανίδας της περιοχής.

Σχεδιαστικά, η σύνθεση των όγκων στηρίχθηκε στη μελέτη πρώτον της ευρύτερης περιοχής μελέτης, όπου δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα φυσικά μεγέθη (ποτάμια, βουνά κτλ), στη θέση τους αλλά και την αλληλεπίδραση τους και δεύτερον στην οπτικές φυγές που μπορεί να έχει κανείς κινούμενος μέσα στο οικόπεδο μελέτης.

Summary

Supervisors: Lykourioti Iris / Philippitzis Dimitris
Student: Tsamisi Theodota
Title Dipl. " Focus on the landscape "
building of culture and lakeside park in Kastoria

The city of Kastoria, among other things, is especially known for its natural beauty. The city which is built on the foot of a hill and reflecting itself in the waters of the lake, fascinates the visitors.

However, the city lacks in a few points regarding the infrastructure, which restricts the further development as a cultural hub. The most important absence is the one of places where culture programs may be performed.

Object of this thesis is to study and presented a building able to deal with the needs of the city in cultural terms. Specifically is proposing a building that will accommodate auditoriums, fair halls, smaller cultural activities rooms, as well as restaurants and entertainment places.

The choice of the site is clearly aimed at optimum utilization of the optical center, but also because it helped to create a synthetic configuration between the building itself , the city and the natural environment-lake.

Especially, there is the propose of creating an environmental park at the entrance of the city, which will extends until the culture building. In able to materialize the project it is necessary to characterize the lakeside road (Avenue swan), at least at that point, as low traffic road, and also marking the necessary bypass street.

The actions related to the park, considering forestry directives, will have a green character, enhancing the already existing habitat and creating a system of self-cleaning of the lake. Moreover it can be used as a place of promenade and observation of rare flora and fauna.

In order to design the project, the synthesis of tumors was based, firstly, on the study of the whole area around, where we show much emphasis in physical terms (rivers, mountains , etc.), of their place and their interaction and secondly on the viewpoints that one can have moving around into the chosen site.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	8
1. Γενικά Στοιχεία Περιβάλλοντος	10
1.1 Γεωγραφική θέση περιοχής μελέτης	10
1.2 Γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης	12
1.3 Η λίμνη της Καστοριάς ή «Ορεστιάδας»	13
1.4 Κλιματολογικά Στοιχεία	14
2. Η πόλη της Καστοριάς	18
2.1 Ιστορικά χαρακτηριστικά	18
2.2 Πολεοδομικά χαρακτηριστικά	23
2.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά	28
2.4 Οικονομικά χαρακτηριστικά	29
i. 2.4.1. Η Γουνοποιία	29
2.4.2 Γεωργία	30
ii. 2.4.3 Κτηνοτροφία	30
iii. 2.4.4 Δασική Οικονομία	30

iv. 2.4.5 Αλιεία	31
v. 2.4.6 Τουρισμός	32
3. Παρουσίαση οικοπέδου.....	34
3.2 Στοιχεία προσδιορισμού των φυσικών μεγεθών	36
3.3 Κτιριολογικό πρόγραμμα.....	37
4. Μεθοδολογία	42
<u>4.1 Η Λίμνη.....</u>	43
4.2 Επιλογή Σύνθεσης	48
4.3 Θεάσεις	49
4.4 Μελέτη του Κτιριολογικού Προγράμματος	55
4.5 Η ιδέα του περιβαλλοντολογικού πάρκου	58
4.6 Παραλίμνια οικοσυστήματα - τυπική διαβάθμιση φυτο-κοινωνιών	60
4.7 Πανίδα	65
4.8 Απειλές για τη λίμνη	66
4.8 Λύση περιβαλλοντολογικού πάρκου	69
5. ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ	74

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότα

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φίλους μου Ανθή, Βάλια, Γιάννη, Νικολέττα, Σάββα και Χαρούλα για την συμπαράσταση και τη βοήθεια τους στην εξέλιξη της εργασίας μου αλλά και για τα υπέροχα χρόνια που περάσαμε μαζί.

Επίσης να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου κα. Ίριδα Λυκουριώτη και κ. Δημήτρη Φιλιππιτζί για την ουσιαστική καθοδήγηση και τον χρόνο που μου αφιέρωσανε.

Τέλος θα ήθελα να αφιερώσω την εργασία μου στους γονείς και τον αδερφό μου για την αγάπη και τη στήριξη τους σε όλα μου τις προσπάθειες

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

Εισαγωγή

Αντικείμενο της προκείμενης διπλωματικής εργασίας είναι η πρόταση ενός κτιρίου πολιτισμού σε κενό δημοτικό παραλίμνιο οικόπεδο στην είσοδο της πόλης της Καστοριάς. Παράλληλα παρατίθεται και μια δεύτερη πρόταση για ενίσχυση και ενδυνάμωση του περιβάλλοντος της λίμνης, νότια του οικοπέδου, δημιουργώντας μια ζώνη έντονης φυσικής δραστηριότητας.

Ως βασικά εργαλεία και άξονες χρησιμοποιήθηκαν το ίδιο το περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής. Έπειτα από προσεκτική μελέτη και ανάγνωση του φυσικού τοπίου της λίμνης, των πηγών της και των γειτονικών ορεινών όγκων εντοπίστηκαν, χαράχθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν βασικοί άξονες με την βοήθεια των οποίων οργανώθηκε η συνθετική μελέτη. Το στοιχείο της λίμνης επομένως, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην πορεία της εργασίας και θα παρουσιαστεί ξεχωριστά και αναλυτικά στη συνέχεια.

Επιπλέον δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην ευαισθησία της εν λόγω περιοχής από περιβαλλοντικής άποψης, γεγονός που οδήγησε στην ανάγκη της διασφάλισης αλλά και ανάδειξης του φυσικού τοπίου. Αυτό πραγματοποιείται με την πρόταση του

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίσια Θεοδότα

περιβαλλοντολογικού πάρκου στο νοτιότερο άκρο του Δήμου, το οποίο προτείνεται φυσικά βάσει υποβάθρου περιβαλλοντολογικού και δασοπονικού χαρακτήρα.

Σκοπός της διπλωματικής είναι να παρουσιαστεί ένα κτιριολογικό πρόγραμμα ικανό να καλύψει τις ανάγκες της πόλης , σε τοπικό και μη επίπεδο και παράλληλα οι όγκοι της σύνθεσης να αποτελούν ορόσημα για την Καστοριά και να αναδεικνύουν το κάλλος και μοναδικότητα της περιοχής.

1. Γενικά Στοιχεία Περιβάλλοντος

1.1 Γεωγραφική Θέση περιοχής μελέτης

Η περιφέρεια Καστοριάς καταλαμβάνει μια γεωπολιτική θέση που αποτελεί στρατηγικό κόμβο για την οικονομική διείσδυση στα Βαλκάνια, θέση η οποία ενισχύεται και από την ύπαρξη υπερτοπικών δικτύων μεταφοράς. Έχοντας χαρακτηριστικά πύλης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις γειτονικές χώρες (Αλβανία-Fyrom) και διαθέτοντας δύο σημαντικά διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, το διεθνές αεροδρόμιο Καστοριάς και τον κάθετο άξονα στην Εγνατία Οδό, διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα που δύνανται να αξιοποιηθούν περαιτέρω.

Ο Δήμος Καστοριάς βρίσκεται στο κέντρο σημείο και έχει έκταση 5731,8 εκταρίων. Η γεωφυσική θέση της πόλης ορίζεται στο ΒΔ-ΝΑ άξονα, δυτικά της λίμνης της Καστοριάς ή «Ορεσιάδας» που σχηματίζεται στη μέση του λεκανοπέδιου που περικλείεται από τα όρη Βίτσι, Βόϊον και Γράμμο.

«Εστιασείς στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

εικόνα 1 : Γειτνιάσεις του νομού

1.2 Γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης

Στην ιδιαιτερότητα του τοπίου συμβάλλει ιδιαίτερα η μικρή ορεινή χερσόνησος που εισχωρεί στη λίμνη, συνθέτοντας με την πόλη ένα τοπίο εξαιρετικού φυσικού κάλλους. Το κεντρικό τμήμα της πόλης έχει τα μορφολογικά χαρακτηριστικά οροπεδίου, με εξαίρεση την χερσόνησο Κορίτσα, ενώ το δυτικό και βόρειο τμήμα είναι ορεινό, με έντονο ανάγλυφο και μεγαλύτερες κλίσεις. Το μέσο υψόμετρο της περιοχής είναι 640 μ., με απόλυτο ύψος στάθμης της λίμνης στα 620 μ. από το επίπεδο της θάλασσας. Στα δυτικά το υψόμετρο φτάνει τα 1100 μ. (κορυφή Ψαλίδα) και βόρεια, στην κορυφή του Προφήτη Ηλία τα 1268 μ.. Στην ομαλότερη ανατολική περιοχή, όπου εκτείνεται και η πόλη της Καστοριάς, το μέγιστο υψόμετρο δεν ξεπερνά τα 700 μ.. Η πεδινή παραλίμνια έκταση χαρακτηρίζεται από τη σχεδόν οριζόντια μορφολογία της, την ύπαρξη χαμηλών εποχιακά κατακλυζόμενων εκτάσεων περιμετρικά της λίμνης και από την παρουσία δελταϊκών αποθέσεων, που δημιουργούνται σε βάρος της λίμνης.

1.3 Η λίμνη της Καστοριάς ή «Ορεστιάδας»

Η λίμνη της Καστοριάς ή «Ορεστιάδας» είναι το σημαντικότερο υδρολογικό στοιχείο της περιοχής. Πρόκειται για φυσική λίμνη που σχηματίστηκε πριν από 10.000.000 χρόνια (Μειόκαινο) ενώ η δημιουργία της οφείλεται στη διάρρηξη αλλά και στην υπόγεια διάβρωση των ασβεστολιθικών πετρωμάτων από το νερό. Έχει ελλειψοειδές σχήμα και διαιρείται σε δύο σχεδόν ίσα μέρη από τη χερσόνησο Κορίτσα. Το εμβαδόν της σήμερα υπολογίζεται σε περίπου 30 τ.χλμ, ενώ το μέσο βάθος της κυμαίνεται στα 3 μ. Το βαθύτερο σημείο της εντοπίζεται στο βορειότερο άκρο της χερσονήσου, κοντά στη θέση «Άγιος Σωτήρας» και ανέρχεται στα 8,90 μ. Κατατάσσεται στις ανοικτές λίμνες, καθώς έχει φυσική αποχέτευση, δηλαδή εκφορτίζει τα πλεονάζοντα νερά της από μια φυσική διώρυγα, στο ρέμα «Γκιόλι» και από εκεί στον ποταμό Αλιάκμονα. Η απόλυτη στάθμη υπερχειλίσης της λίμνης είναι 629,65 μ. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της του Δήμου, κατά την τελευταία 20ετία η λίμνη άγγιξε το όριο υπερχειλίσης πέντε φορές με αντίστοιχες κατακλύσεις των παραλίμνιων χαμηλών περιοχών. Η ορεινή λεκάνη απορροής έχει μικρή δασοκάλυψη όπου κυριαρχούν πλατύφυλλα είδη. Υπάρχουν επίσης εκτάσεις από αναδασώσεις με κωνοφόρα είδη, ενώ σημαντική έκταση του ορεινού χώρου

καλύπτεται από υποβαθμισμένους θαμνώνες και γεωργικές καλλιέργειες. Οι πεδινές εκτάσεις κι ένα σημαντικό τμήμα από τις λοφώδεις εκτάσεις με ήπια διαμόρφωση καλύπτεται από γεωργικές καλλιέργειες.

1.4 Κλιματολογικά Στοιχεία

Το κλίμα της περιοχής του Δήμου Καστοριάς χαρακτηρίζεται ως μεσόθερμο υγρό με μέτρια υγρασία τους καλοκαιρινούς μήνες. Το μικροκλίμα της περιοχής επηρεάζεται και από την εξάτμιση της λίμνης, η οποία κατά τους θερινούς μήνες είναι αρκετά υψηλή και ετησίως φτάνει τα 832,2 χλστ. ενώ η πραγματική εξατμισιοδιαπνοή είναι κοντά στα 490 χλστ. Οι χιονοπτώσεις παρουσιάζονται κυρίως τον Δεκέμβριο, Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο, ενώ το χιόνι παραμένει στο έδαφος για αρκετές μέρες. Αρκετές είναι και οι ημέρες του παγετού, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1: Ημέρες Χιονοπτώσεων και παγετού

Μήνας	ΙΑ	ΦΕ	Μ	ΑΠ	Μ	ΙΟ	ΙΟ	ΑΥ	ΣΕ	ΟΚ	Ν	ΔΕ	ΣΥ
	Ν	Α	Α	Ι	Υ	Υ					Ο		
Χιονόπτωση	8,9	6,0	3,1	0,4	0	0	0	0	0	0	1,4	4,7	24,5
Παγετός	5,1	3	1,4	0,3	0	0	0	0	0	0,5	4,1	6,9	21,3

Πηγή: ΓΠΣ Δήμου Καστοριάς

Οι πιο βροχεροί μήνες είναι ο Νοέμβριος και ο Δεκέμβριος με ποσοστό 12% και 13% αντίστοιχα επί της συνολικής ετήσιας ποσότητας, ενώ οι πιο ξηροί είναι οι θερινοί και ο Σεπτέμβριος με μέσο μηνιαίο ύψος βροχής 5% της ετήσιας βροχόπτωσης. Η μέση ετήσια βροχόπτωση στην περιοχή είναι 657,9 χλστ.

Πίνακας 2: Ύψος βροχοπτώσεων (mm)

Μήνας	ΙΑ	ΦΕ	Μ	ΑΠ	Μ	ΙΟ	ΙΟ	ΑΥ	ΣΕ	ΟΚ	Ν	ΔΕ	ΣΥΝ
	Ν		Α		Α	Υ	Υ	Γ			Ο		
Βροχ/ ση	69, 8	58, 0	56, 4	54, 7	63, 7	36, 8	22, 6	30, 2	47, 4	63, 9	74, 9	79, 5	657, 9

Πηγή: ΓΠΣ Δήμου Καστοριάς

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

2. Η πόλη της Καστοριάς

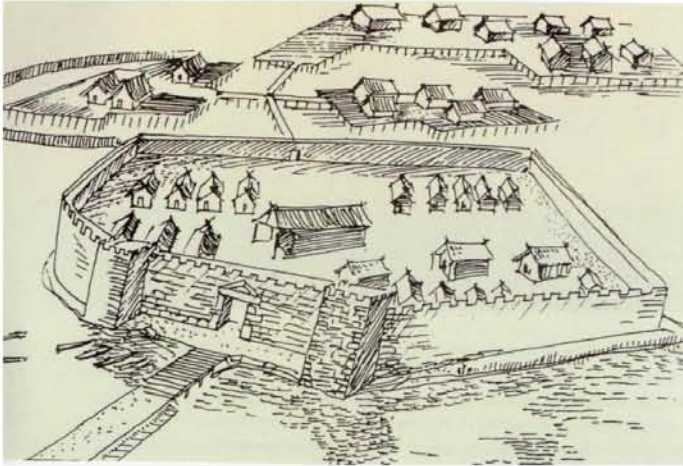

2.1 Ιστορικά χαρακτηριστικά

Υπάρχουν ορισμένες ελληνικές πόλεις που η μακρόχρονη ιστορία τους, ιδιαίτερα η καταγεγραμμένη, υπήρξε αποκαλυπτική για τη διατύπωση της συνέχειας της τοπικής ελληνικής παράδοσης, όπως διαμορφώθηκε στις περιοχές αυτές. Μία εξ αυτών είναι και η Καστοριά.

Τα στοιχεία για την κατοίκηση της περιοχής ανιχνεύονται ήδη από τη νεολιθική εποχή. Ο προϊστορικός οικισμός του Δισπηλιού, του οποίου η πρώιμη φάση εκτιμάται περί το 5.500π.Χ., είναι ένας από τους αρχαιότερους λιμναίους οικισμούς που έχουν ανακαλυφθεί στην Ευρώπη και μας δίνει μια πλήρη εικόνα ενός πρώιμου πολιτισμού με θαυμαστά επιτεύγματα. Τοποθετείται στην απέναντι όχθη της λίμνης συγκριτικά με τον λόφο της Καστοριάς και η ανακάλυψη του χώρου έγινε τυχαία, το 1932, από τον καθηγητή πανεπιστημίου κ. Α. Κεραμόπουλο, ενώ οι συστηματικές ανασκαφές ξεκίνησαν το 1992 από τον καθηγητή Προϊστορικής Αρχαιολογίας κ. Γ.Χουρμουζιάδη. Από τα ευρήματα φάνηκε πως οι κάτοικοι έμεναν σε καλύβες που έχτιζαν μέσα στη λίμνη , πάνω σε πασσαλόπηκτες πλατφόρμες.

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Κασοριά /Τσαμίση Θεοδότα

εικόνα 2 : Σκίτσο για τον Λιμναίο Οικισμό

εικόνα 3 : Σημερινή Αναπαράσταση

Ανάμεσα στα σημαντικά ευρήματα του Δισπηλιού περιλαμβάνονται μια ξύλινη ενεπίγραφη πινακίδα, μια βάρκα από μονοκόμματο ξύλο και φλογέρες από κόκαλο πουλιού από τις αρχαιότερες στην Ευρώπη.

Όσο αφορά συγκεκριμένα την πόλη της Καστοριάς –αρχικά Κέλετρον, αναφέρεται ως πόλη σπουδαία των Ορειστών Μακεδόνων- είναι χτισμένη από την αρχαιότητα στο ίδιο σημείο: στο λαιμό της ορεινής χερσονήσου που εισχωρεί προς το κέντρο της λίμνης σαν σφύρα, σαν σφιγμένη γροθιά, και παρουσιάζει ίχνη συνεχούς κατοίκησης. Η πόλη αποτέλεσε σημαντικό κόμβο στη Δυτική Μακεδονία μέσα στο πέρασμα των αιώνων. Η στρατηγική της θέση έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην πολιτιστική και την οικονομική της ανάπτυξη και αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα της Μακεδονίας σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Αναπτύσσεται στον ορεινό όγκο «Κορίτσα» με υψόμετρο 890 μ. (θέση Αγ. Αθανασίου), έχει δηλαδή ύψος 270μ. από την επιφάνεια της λίμνης (620μ.). Στα ασβεστολιθικά βράχια της κορυφής διασώζονται λείψανα των αρχαίων οχυρώσεων του Κελέτρου που δεσπόζουν στο κέντρο της πανέμορφης ορεινής λίμνης Ορεστίδας, που οι Τούρκοι αποκαλούσαν «Sah gol» που σημαίνει βασιλική λίμνη αλλά και πανέμορφη λίμνη. Εξάλλου, η ομορφιά του φυσικού τοπίου από τη λίμνη της Καστοριάς εντυπωσιάζει όλους τους ξένους

περιηγητές που την επισκέφθηκαν στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και σήμερα το τοπίο αυτό διατηρεί το φυσικό κάλλος του παρ' όλες τις καταστροφές.

Ενδεχομένως η πιο αντιπροσωπευτική πόλη της Μακεδονίας ανάμεσα σε τόσες άλλες, κράτησε την ελληνική φυσιογνωμία και τις παραδόσεις σε πολύ δίσεχτα χρόνια και σε περιόδους μεγάλων κινδύνων. Στην αρχιτεκτονική τους, η επιβίωση ουσιαστικών στοιχείων από τη βυζαντινή παράδοση και στη συνέχεια η μετάπλαση τους, κατά τη μακροχρόνια δουλειά, με τρόπους και συστήματα δόμησης της εποχής, αποτελεί μια μεγάλη προσφορά στο μεγάλο θέμα της εθνικής αυτογνωσίας μας. Εμφανέστερα διακρίνεται αυτό στα δείγματα αρχιτεκτονικής που διασώθηκαν και εκφράζουν την περίοδο της τοπικής αναγέννησης -αρχικά οικονομικής- που όμως γρήγορα εκδηλώθηκε και δομικά με μια γενικότερη αναβίωση παλιότερων μορφών και τύπων στους οποίους αναμίχθηκαν με σοφία δεδομένα του καλλιτεχνικού συρμού του 18^{ου} αιώνα που έφταναν από ποικίλους δρόμους στις εσχατιές της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν φυσικά οι 76 βυζαντινές εκκλησίες μας και τα αρχοντικά που δεσπόζουν στις παραδοσιακά διατηρημένες περιοχές του ιστορικού κέντρου. Τα Καστοριανά αρχοντικά ήταν βασικά διώροφα(ισόγεια με όροφο), ωστόσο έχουμε παραδείγματα και τριώροφων αρχοντικών. Το ισόγειο και ο όροφος ήταν συνήθως

πετρόχτιστα με ελάχιστες σχισμές (αεραγωγούς) στο ισόγειο και λίγα μικρά παράθυρα στον ημιώροφο και τον όροφο. Ο δεύτερος όροφος ήταν κτισμένος με ελαφρότερα υλικά, ιδιαίτερα το τμήμα του που έβλεπε προς την εσωτερική αυλή ή την λίμνη, καθώς και όλα τα σαχνισιά¹, και φωτιζόταν με διπλή σειρά παραθύρων. Η διαφοροποίηση του ισόγειου και του ορόφου, που ήταν χτισμένα με λιθοδομή, από τον τελευταίο όροφο, που ήταν χτισμένος με ασβεστοχρισμένο τσατμά² με πολλά και μεγάλα ανοίγματα και με το έντονο γείσωμα της στέγης, δημιουργεί τη χαρακτηριστική μορφολογία των αρχοντικών της Καστοριάς.

Παρ' όλες τις κατεδαφίσεις και τις αλλοιώσεις που συνέβησαν κατά την απρογραμματίστη ανάπτυξη της πόλης –που η ανθούσα οικονομία της οφείλεται αποκλειστικά στη βιοτεχνία της γούνας- στο πέρασμα των χρόνων, η Καστοριά διατηρεί ακόμη σε ορισμένες γειτονιές, όπως στο Ντολτσό και το Απόζαρι, λαμπρά δείγματα του περασμένου μεγαλείου της.

---

¹ *σαχνίσια*

- (τουρκ.) η προεξοχή του οντά, του χώρου υποδοχής δηλαδή, του ηλιακού, το solarium, λέξη ιρανική που σημαίνει τόπος για να κάθεται ο σάχης, ο βασιλιάς.

τσατμά

- (τουρκ.) ο λεπτός ξυλότοιχος, ελαφριά εξωτερική κατασκευή στους ανώτερους ορόφους των σπιτιών, εξωτερικά επιχρισμένη με ισχυρό ασβεστοκονίαμα.

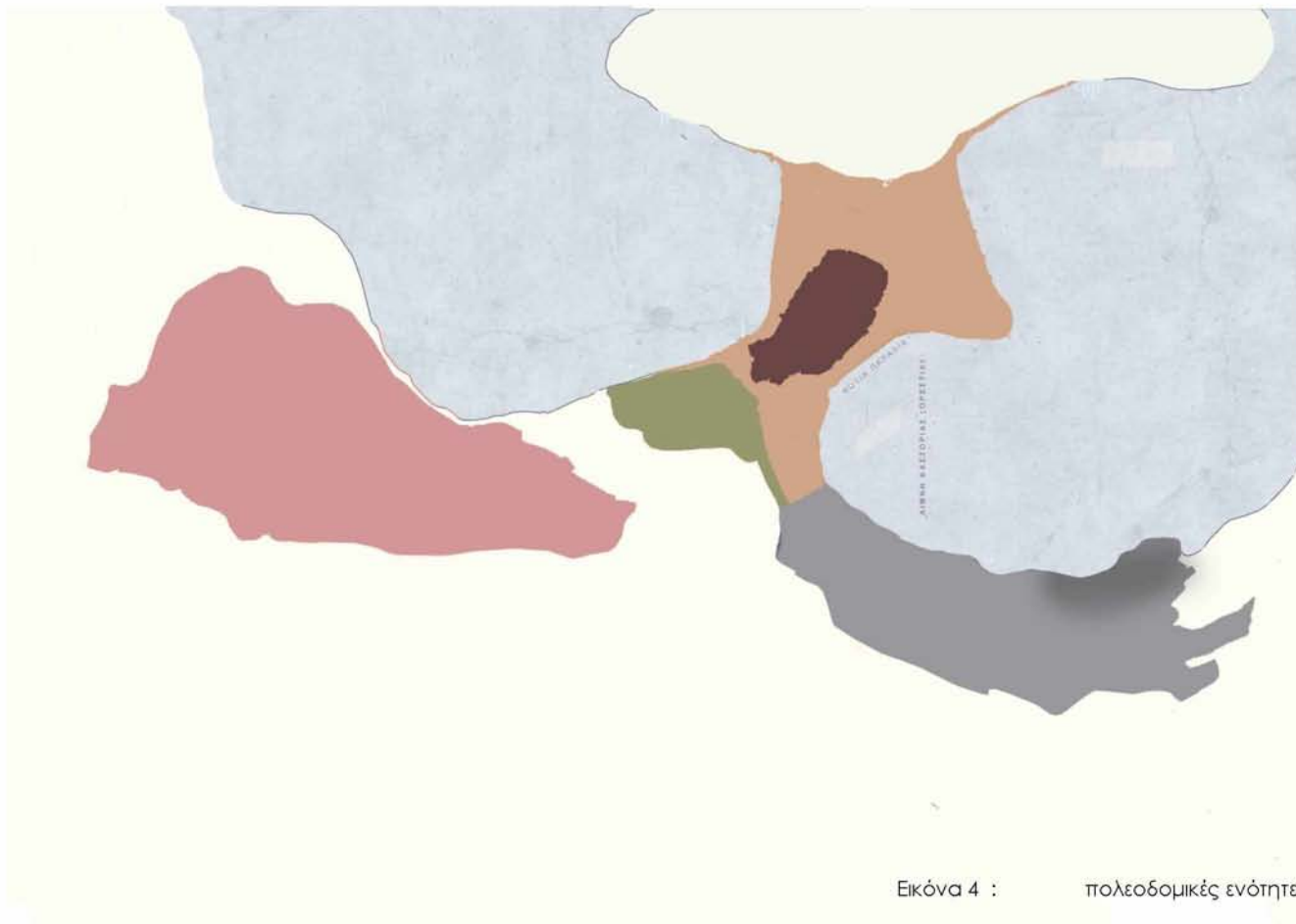

2.2 Πολεοδομικά χαρακτηριστικά

Η σημερινή πόλη συγκροτείται από τον ιστορικό πυρήνα της «εντός των τειχών» πόλης και τις διαδοχικές της επεκτάσεις. Η πόλη επεκτάθηκε αρχικά εκτός των τειχών, στο στενό τμήμα του ισθμού με τη σταδιακή μετεξέλιξη των ιστορικών εμπορικών δραστηριοτήτων και τη διαμόρφωση της σημερινής κεντρικής περιοχής της Αγοράς και στη συνέχεια με τη δημιουργία της συνοικίας της Καλλιθέας, δυτικά της παλιάς πόλης στο ορεινό τμήμα στη βάση του ισθμού. Ακολούθησε η ανάπτυξη προς την ομαλότερη νότια περιοχή, προς τον παλιότερο συνοικισμό Νταηλάκη και σχετικά πρόσφατα, η επέκταση του αστικού ιστού συνεχίστηκε προς βορρά, στην περιοχή Φουντουκλή με ένταξη στο σχέδιο πόλης προς πολεοδόμηση αδόμητων και εκτός σχεδίου εκτάσεων.

Όπως φάνηκε σήμερα η πόλη οργανώνεται σε 5 Πολεοδομικές Ενότητες, οι οποίες διαμορφώθηκαν από τις διαφορετικές φάσεις ανάπτυξης της πόλης. Ως εκ τούτου είναι άνισες μεταξύ τους τόσο σε έκταση όσο και σε πληθυσμό αλλά και διαφορές στον ιστορικό τους χαρακτήρα και στις συνθήκες δόμησης και πολεοδομικής λειτουργίας. Ωστόσο η γραμμική ανάπτυξη της πόλης, η διάχυση των κεντρικών λειτουργιών σε όλο τον αστικό χώρο και η σταδιακή μετάβαση από τον έναν τύπο αστικού ιστού στον άλλο, εξασφαλίζουν συνέχεια και συνοχή στον πολεοδομικό ιστό.

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

Εικόνα 4 : πολεοδομικές ενότητες

Εξελιξείς όπως η επέκταση του πολεοδομημένου χώρου, οι έντονες αλλαγές στην παραγωγική βάση της πόλης (κρίση της γούνας και συνακόλουθη αναδιάρθρωση της παραγωγικής δομής του τομέα με την κατάρρευση των μικρών ατομικών οικογενειακών επιχειρήσεων και επιβίωση των μεγαλύτερων και ανταγωνιστικών επιχειρηματικών μονάδων) και η ανάδειξη του τομέα των υπηρεσιών και του τουρισμού, παρατηρείται μια σημαντική αναδιοργάνωση της πολεοδομικής δομής που έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Οι κεντρικοί δρόμοι της παλιάς πόλης χάνουν τον εμπορικό τους χαρακτήρα.
- Το εμπόριο καθώς και όλες σχεδόν οι κεντρικές εξυπηρετήσεις συγκεντρώνονται στην Αγορά και επεκτείνονται κατά μήκος της οδού Γράμμου με τάσεις περαιτέρω επέκτασης προς το νότο.
- Με την επέκταση των περιοχών κατοικίας σχηματίζονται τοπικά κέντρα στην Καλλιθέα και στο Φουντουκλή.
- Οι παραλίμιες ζώνες, ιδιαίτερα η νότια με τη διαμόρφωση της λεωφόρου Κύκνων, αποκτούν όλο και μεγαλύτερη αξία, καθώς συγκεντρώνουν δραστηριότητες τουρισμού και αναψυχής.
- Η παλιά πόλη, και ιδιαίτερα ο ιστορικός πυρήνας, μετασχηματίζεται σε περιοχή με κυρίαρχο χαρακτηριστικό την τουριστική αξιοποίηση και προβολή του αρχιτεκτονικού και πολιτιστικού αποθέματος.

Οι εξελίξεις αυτές, σε συνδυασμό με την πύκνωση του ιστού ανάμεσα στην συνεκτική πόλη και ορισμένες σημαντικές εγκαταστάσεις που είναι χωροθετημένες στην περιφέρεια, όπως οι εγκαταστάσεις αθλητισμού, το κέντρο γούνας – δημοπραστήριο, το ΤΕΙ, διαμορφώνουν ένα πολεοδομικό οργανισμό, πολλαπλάσιο σε έκταση από την ιστορική πόλη και με συνθετότερη δομή. Η σημερινή πόλη μετασχηματίζεται και χάνει τον μονοκεντρικό της χαρακτήρα. Η οικιστική ανάπτυξη ακολουθεί την ακτογραμμή της λίμνης και το φυσικό ανάγλυφο και ενσωματώνει τα ιδιαίτερα έντονα και μεγάλης αισθητικής αξίας στοιχεία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος με οργανικό τρόπο, αναδεικνύοντάς τα και αξιοποιώντας τα πολεοδομικά. Κατά μήκος των κύριων οδικών αξόνων δημιουργείται σταδιακά ένα εκτεταμένο γραμμικό κέντρο, το οποίο διακλαδίζεται σε διαφοροποιημένες τοπικές αγορές.

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίσια Θεοδότα

Εικόνα 5: Κόμβοι Δημόσιας Δράσης

2.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Την περιφέρεια Καστοριάς συνθέτουν οι δήμοι Καστοριάς, Νεστορίου και Ορεστίδος και έχει έκταση 17202² χλμ. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της τελευταίας απογραφής ο συνολικός πληθυσμός του νομού ανέρχεται στους 50.280 κατοίκους και του δήμου Καστοριάς στους 38.830 κατοίκους. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η πληθυσμιακή μεταβολή των Δήμων και κοινοτήτων της περιφερειακής ενότητας της Καστοριάς την τελευταία 20ετία. Οι έντονες μεταβολές στην απογραφή του 2011 οφείλονται στο πρόγραμμα «Καλλικράτης», σύμφωνα με το οποίο ενώθηκαν υπό κοινή διοικητική εποπτεία με τον Δήμο Καστοριάς οι αντίστοιχοι δήμοι Αγ.Τριάδος, Αγ.Αναργύρων, Αλιάκμονα, Βισσίου, Κλεισούρας, Κορεστίων, Μακεδνών και το κοινοτικό διαμέρισμα Καστρακίου.

2.4 Οικονομικά χαρακτηριστικά

i.2.4.1. Η Γουνοποιία

Η γουνοποιία αποτελεί για την περιοχή της Καστοριάς τη σημαντικότερη οικονομική δραστηριότητα. Η τέχνη της κατασκευής γουναρικών αναπτύχθηκε από τους βυζαντινούς χρόνους και η οικονομική άνθηση της πόλης οφείλετε κυρίως στο εμπόριο της. Η Καστοριά είναι το μοναδικό κέντρο παραγωγής, επεξεργασίας και διάθεσης γουναρικών σε όλη την Ευρώπη. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 είχε αρνητικές επιπτώσεις στον κλάδο, λόγω της μείωσης της ζήτησης στις αγορές των ΗΠΑ και της Ευρώπης, οι οποίες όμως αμβλύθηκαν από την ανθεκτικότητα της ζήτησης στη Ρωσία. Το 4 % των προϊόντων γούνας που παράγονται σε όλο τον κόσμο ράβονται στην Καστοριά. Παλαιότερα το μερίδιο αγοράς ήταν αρκετά υψηλότερο ωστόσο ο ανταγωνισμός από την Κίνα ήρθε να αλλάξει τα δεδομένα.

Την τελευταία τριετία το σημαντικότερο πρόβλημα του κλάδου εντοπίζεται στην άνοδο της τιμής των γουνοδερμάτων που οφείλεται στην αύξηση της ζήτησης τους από τους Κινέζους κατασκευαστές. Ο αριθμός των απασχολούμενων στην πόλη της Καστοριάς έχει μειωθεί σημαντικά ενώ η ανεργία ξεπερνά το 30 %.

2.4.2 Γεωργία

Η Περιφερειακή Ενότητα Καστοριάς έχει περιορισμένη γεωργική παραγωγή. Οι κυριότερες καλλιεργήσιμες εκτάσεις βρίσκονται στην περιοχή γύρω από τη λίμνη της Καστοριάς και στο οροπέδιο του Άνω Αλιάκμονα. Βασικά γεωργικά προϊόντα του Νομού είναι τα δημητριακά, τα όσπρια, τα μήλα, και τα κηπευτικά.

ii.2.4.3 Κτηνοτροφία

Η κτηνοτροφία παρά τη μείωση του αριθμού των αιγοπροβάτων σημείωσε σημαντική ανάπτυξη στους τομείς της παραγωγής, της επεξεργασίας και της εμπορίας των κτηνοτροφικών προϊόντων που αφορά το κρέας, το γάλα, το μαλλί, τα δέρματα, και τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Η πολιτεία και η Τοπική Αυτοδιοίκηση αναπτύσσουν μελέτες για την εξέλιξη και ενίσχυση του κλάδου.

iii.2.4.4 Δασική Οικονομία

Οι δασικοί πόροι κατέχουν σημαντική θέση στην οικονομία της περιοχής. Η ορθολογική εκμετάλλευση των δασών, η προστασία και η αειφόρος ανάπτυξή τους αποτελούν διαρκείς στοχεύσεις. Τα έργα διάνοιξης και οδοποιίας που έχουν πραγματοποιηθεί οδήγησαν σε

σημαντική αύξηση της παραγωγής ξυλείας. Η ενίσχυση του εμπορίου και η αξιοποίηση του δασικού πλούτου μπορούν να τονώσουν την απασχόληση σε τοπικό επίπεδο, να συγκεντρώσουν τον πληθυσμό των ορεινών περιοχών και να διαμορφώσουν τους κατάλληλους όρους για την ανάπτυξη του τουρισμού.

iv.2.4.5 Αλιεία

Τα αλιεύματα της λίμνης της Καστοριάς είναι από τα πλουσιότερα των λιμνών της Ελλάδας. Η αλιεία άλλωστε είχε πάρα πολλά να προσφέρει στην οικονομία της περιοχής, αν και οι ποσότητες των αλιευμάτων τα τελευταία χρόνια είναι μικρότερες από παλιά. Σήμερα, υπάρχουν περίπου 110 εγγεγραμμένοι επαγγελματίες ψαράδες από την πόλη της Καστοριάς και τις παραλίμνιες κοινότητες. Βεβαίως, υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός (περισσότεροι από 500) ερασιτεχνών αλιέων, που τους συναντά κανείς στις όχθες της λίμνης να ψαρεύουν με τα μακριά καλάμια τους. Κυπρίνοι (γριβάδια), γουλιανοί, τούρνες, πλατίκες, πρικιά (πέρκες), είναι ορισμένα από τα ιδιαίτερα νόστιμα είδη ψαριών που αλιεύονται στη λίμνη της Καστοριάς. Για τους επαγγελματίες ψαράδες, οι μεγαλύτερες "ψαριές" αφορούν την αλιείωση της πεταλούδας, είδους ξενικού της λίμνης, όχι ιδιαίτερα νόστιμου, που όμως αλιεύεται σε πολύ μεγάλες ποσότητες και είτε εξάγεται στις Βαλκανικές χώρες είτε πωλείται για ιχθυοτροφή.

v.2.4.6 Τουρισμός

Η τουριστική ανάπτυξη στον νομό Καστοριάς κόντρα στην οικονομική κρίση έχει ανοδική πορεία τα τελευταία χρόνια. Πολλοί άνθρωποι βλέποντας ότι οι επιχειρήσεις τους δεν τους απέφεραν πλέον κέρδος, κυρίως γουνοποιοί, στράφηκαν σε μια νέα αγορά, αυτή του τουρισμού. Πολλά νέα ξενοδοχεία έκαναν την εμφάνιση τους, πολλές καφετέριες, νέοι χώροι εστίασης και άλλα μικρότερα μαγαζιά από όπου μπορείς να προμηθευτείς οτιδήποτε έχει σχέση με την πόλη.

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίσια Θεοδότα

3. Παρουσίαση οικοπέδου

Το δημοτικό οικόπεδο Ο.Τ. 298Γ, ανήκει στην Πολεοδομική Ενότητα Δ, όπως αυτή παρουσιάστηκε παραπάνω, και βρίσκεται στην είσοδο της πόλης της Καστοριάς, μεταξύ της Λεωφόρου Κύκνων, της οδού Γράμμου και Ύδρας, δυτικά, ανατολικά και βόρεια του αντίστοιχα. Επιπλέον γεινιάζει με τα κτίρια του Δημοτικού Ευδρείου, του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Εταιρίας Περιβάλλοντος. Η έκταση του ανέρχεται στα 15 στρ. (15.000τμ), η οποία έχει χαρακτηριστεί ικανοποιητική για την ανέγερση του Κέντρου Πολιτισμού. Επιπλέον διαθέτει άριστο προσανατολισμό, κατάλληλη χωροταξικά θέση και άριστη θέα προς τη λίμνη και την πόλη της Καστοριάς, καθώς και άριστη κυκλοφοριακή σύνδεση. Θεωρείται δε σχεδόν επίπεδο.

Στη νότια προέκταση του συναντάμε το Ο.Τ. 313 στο οποίο υπάρχουν οι εξής παρακάτω εκτάσεις (όπως αυτές παρουσιάζονται στο απόσπασμα της αναθεώρησης του Γ.Π.Σ. Καστοριάς)

- Ιδιόκτητες εκτάσεις προς απαλλοτρίωση, συνολικής έκτασης
 $3.836,09 \text{ m}^2 + 2.479,51 \text{ m}^2 = 6.315,60 \text{ m}^2$

- Δημοτική έκταση 953,412 m²
- Παραχωρηθείσα έκταση στρατοπέδου 25.569,57 m

3.1 Δεσμεύσεις στο σχεδιασμό του έργου

Προτού αρχίσει ο σχεδιασμός της λύσης δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στους περιορισμούς και τις δεσμεύσεις όπως αυτές αναφέρονται από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από το Δήμο

Συγκεκριμένα:

- Η περιοχή ανέγερσης του έργου γειτνιάζει με τη λίμνη της Καστοριάς. Ο χώρος του οικοπέδου χωρίζεται από την διαμορφωμένη παρόχθια ζώνη με τη Λεωφόρο των Κύκνων. Η γειτνίαση του οικοπέδου με τη λίμνη της Καστοριάς, αλλά και η εμπειρία από τη θεμελίωση του κτιρίου του Ευοδρείου και τη γενόμενη εκεί γεωτεχνική έρευνα, καθιστά βέβαιο ότι θα απαιτηθεί ανάγκη μελέτης ενίσχυσης του εδάφους και ειδικής θεμελίωσης ύστερα από εκπόνηση γεωτεχνικής μελέτης εντός του περιγράμματος θεμελίωσης του κτιρίου.
- Το προτεινόμενο έργο βρίσκεται εντός του εγκεκριμένου σχεδίου πόλης της Καστοριάς. Τα θεσμοθετημένα μέτρα περιβαλλοντικής προστασίας της λίμνης και των ορίων της

(όχθη – παρόχθια ζώνη) δεν επηρεάζουν την ανέγερση του κτιρίου. Επίσης δε βρίσκεται σε κηρυγμένη περιοχή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

3.2 Στοιχεία προσδιορισμού των φυσικών μεγεθών

- Η επιφάνεια του Ο.Τ. 298Γ ανέρχεται περίπου στα 15.000m².
- Η δομήσιμη επιφάνεια στο εν λόγω Ο.Τ. είναι 18.000m² (Σ.Δ. 1,2)

Σημειώνεται ότι οι όροι δόμησης αυτού είναι οι:

- Συντελεστής Δόμησης : 1,2
- Όροφοι : κατά ΝΟΚ
- Κάλυψη : 0,70
- Μέγιστο ύψος κτιρίων : 16μ.
- Μέγιστη στάθμη βάθους :-10μ.
- Ζώνη μη δόμησης 50μ. από την λίμνη.
- Η επιφάνεια των υπαίθριων χώρων του οικοπέδου εκτιμάται να είναι περί τα 10.000-11.000m².

3.3 Κτιριολογικό πρόγραμμα

Σύμφωνα με τις ανάγκες του Δήμου Καστοριάς, όπως αυτές προκύπτουν από το επιχειρησιακό πρόγραμμα 2008-2013 του Δήμου, καταλήξαμε στην διαμόρφωση του κτιριολογικού προγράμματος. Στη μελέτη του κτιριολογικού προγράμματος παρουσιάζεται η ανέγερση ενός κτηριακού συγκροτήματος, που θα περιλαμβάνει

- Θεατρικό χώρο δυναμικότητας περίπου 600 θέσεων
- Χώρο σκηνής και παρασκηνίων 270 m²
- Χώρο για τις απαραίτητες πρόβες 145 m²
- Καμαρίνια 190 m²
- Εργαστήρια που εξυπηρετούν τις ανάγκες των έργων του θεάτρου και παράλληλα διδάσκουν τις τέχνες της ζωγραφικής, ραπτικής, σκηνογραφίας, κατεργασίας ξύλου και μετάλλου κτλ. 890 m²
- Απαραίτητους αποθηκευτικούς χώρους 840 m²
- Χώρο εισόδου – foyer

- Ένα (1) μικρότερο αμφιθέατρο, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα διενέργειας ομιλιών και λοιπών μη θεατρικών δράσεων
- Γραφεία διοίκησης του πολιτιστικού κέντρου 20 m²
- Χώρο εκθέσεων, περιοδικών και μη 830 m²
- Ένα μικρό παράρτημα της κεντρικής βιβλιοθήκης 183 m²
- Αίθουσες διδασκαλίας ηθοποιίας, χορού, μουσικής
- και λοιπών αντίστοιχων τεχνών 180 m²
- Εστιατόριο στο τελευταίο επίπεδο του κτιρίου, για εκμετάλλευση της θέας προς τη λίμνη και πόλη της Καστοριάς. 340 m²
- Προαύλιο cafe για την εξυπηρέτηση των χώρων του ισογείου 75 m²

3.4 Τεκμηρίωση της ανάγκης για την κατασκευή του έργου

Η κατασκευή της κτηριακής εγκατάσταση του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Καστοριάς, κρίνεται σκόπιμη καθώς σήμερα ο Δήμος Καστοριάς δεν διαθέτει σύγχρονη πολιτιστική υποδομή. Το παλαιό «Πνευματικό Κέντρο», έχει παύσει να λειτουργεί τα τελευταία, σχεδόν, 15 χρόνια, καθότι το κτίριο χαρακτηρίστηκε ακατάλληλο έπειτα από αντισεισμικές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν και μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί κανένα έργο για την ανασύλωση και συντήρηση του εν λόγω κτιρίου όπως επίσης ούτε και η κατασκευή κάποιου νέου κτιριακού φορέα.

Απόρροια αυτής της κατάστασης είναι να μην υπάρχει κατάλληλη στέγη για τις υπάρχουσες θεατρικές και κινηματογραφικές ομάδες της πόλης, οι οποίες αναγκάζονται να μισθώνουν άλλους χώρους για τις ανάγκες τους. Σε αντίστοιχη κατάσταση λειτουργεί και η φιλαρμονική του Δήμου. Επιπλέον τα πολιτιστικά δρώμενα που διοργανώνουν κατά καιρούς οι πολιτιστικοί σύλλογοι της περιοχής (εκδηλώσεις χορευτικών, χορωδιών, εκθέσεις ζωγραφικής φωτογραφίας κτλ) στεγάζονται «προσωρινώς» σε αίθουσες άλλων δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων, όπως στις αίθουσες εκδηλώσεων των Δημοτικού Μεγάρου, Επιμελητηρίου, Δημοπρατηρίου Γούνας κ.ά., οι οποίες όμως δεν προβλέπονται για αντίστοιχες χρήσεις.

Επομένως η κατασκευή ενός νέου χώρου θα αναβαθμίσει πολιτιστικά την πόλη της Καστοριάς και θα μπορεί να αποτελεί σημείο αναφοράς για τη διοργάνωση πολιτιστικών και άλλων δραστηριοτήτων (θεατρικών παραστάσεων, συνεδρίων, χορωδιακών συναντήσεων, παραστάσεων χορού, κινηματογραφικών προβολών κλπ.), οι οποίες θα προβάλουν την πόλη και θα συνεισφέρουν στην αύξηση της τουριστικής της ανάπτυξης.

Κατά συνέπεια σκοπός του έργου είναι η δημιουργία βασικών υποδομών πολιτισμού που θα καλύπτουν τις ανάγκες όχι μόνο της πόλης αλλά και της ευρύτερης περιοχής, με στόχο

- Την εξυπηρέτηση και ενίσχυση της πλούσιας πολιτιστικής δράσης της πόλης
- Τη δημιουργία σύγχρονων υποδομών εξυπηρέτησης και ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού
- Την ψυχαγωγία και τη συμμετοχή των κατοίκων στις διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις
- Την προβολή της πόλης της Καστοριάς ως Κέντρο Πολιτισμού διασυνοριακής εμβέλειας
- Την αύξηση της επισκεψιμότητας σε αυτήν.

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

4. Μεθοδολογία

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, βασική ιδέα αλλά και πρόθεση δεν ήταν άλλη παρά η δημιουργία μιας βιωματικής κτιριακής δομής. Βιωματικής, μέσω των φυγών και των οπτικών που προσφέρει. Η τοποθεσία του οικοπέδου ενισχύει αυτή την πρόθεση καθώς παρέχει σχεδόν πανοραμική θέα προς τη νησίδα της πόλης και τη λεκάνη της λίμνης αλλά και λόγω του συνοριακού της χαρακτήρα. Στόχος είναι ο επισκέπτης έπειτα από την περιήγηση του στο χώρο να έχει πλήρη αντίληψη για τον προσανατολισμό του. Οι φυγές κίνησης και οργάνωσης του κτιρίου μιμούνται το τοπογραφικό διάγραμμα της ευρύτερης περιοχής και σε επέκταση συναντώνται με τις βασικές χαράξεις του πάρκου ώστε να δημιουργείται ένα συνεχές μονοπάτι κίνησης δίπλα στη λίμνη.

Θα ήταν χρήσιμο να διαχωρίζαμε τις 2 προτάσεις στην παρουσίαση μας. Αναλυτικά παρουσιάζονται τα βήματα που ακολουθήθηκαν μέχρι την τελική εκτίμηση της εργασίας.

Ανάγνωση του χάρτη της περιοχής

Σημαντικό εργαλείο στην εξέλιξη της εργασίας ήταν η κατανόηση και καταγραφή των ιδιαίτερων γνωρισμάτων, «φλεβών» του τοπίου.

4.1. Η Λίμνη

Προηγουμένως αναφερθήκαμε σε ορισμένα γενικά χαρακτηριστικά της λίμνης Ορεστιάδας. Στο σημείο αυτό θα παρουσιαστεί με λεπτομέρεια η λειτουργία της, οι δυνατότητες που προσφέρει καθώς και οι ανάγκες της.

i. Λεκάνη απορροής-Υδροκρίτης

Η λεκάνη απορροής της λίμνης αποτελεί υπολεκάνη της λεκάνης απορροής του ποταμού Αλιάκμονα. Έχει έκταση 252χλμ² και χαρακτηρίζεται από έντονο ορεινό ανάγλυφο που περιβάλλει τη λίμνη από δυτικά, βόρεια και ανατολικά. Οι ημιορεινές ή πεδινές εκτάσεις είναι περιορισμένες και εντοπίζονται στα βόρεια και κυρίως στα ανατολικά της λίμνης. Συγκεκριμένα το 11% της έκτασης της λεκάνης καταλαμβάνεται από τη λίμνη, το 29% αποτελεί πεδινή έκταση με ήπιες κλίσεις, ενώ το υπόλοιπο 60% της έκτασης αποτελεί ουσιαστικά το ορεινό τμήμα της όπου επικρατούν απότομες κλίσεις. Νότια της λεκάνης απορροής βρίσκεται ένα εκτεταμένο οροπέδιο,

το οποίο ταυτίζεται με την περιοχή της αρχαίας Ορεστίδας και διασχίζεται από τον Αλιάκμονα που δέχεται και τα πλεονάζοντα νερά της λίμνης.

Η μεγαλύτερη τροφοδοσία της λίμνης γίνεται από τις βροχές και τα χιόνια που είτε πέφτουν απευθείας στην επιφάνειά της είτε καταλήγουν σε αυτή ως επιφανειακά, ως πηγαία και ως υπόγεια ύδατα, κυρίως στο βόρειο και στο ανατολικό τμήμα της. Στη λεκάνη απορροής της λίμνης υπάρχουν έντεκα υπολεκάνες απορροής, εκ των οποίων οι πρώτες εννιά φέρουν υδατορέματα. Η δέκατη υπολεκάνη περιλαμβάνει τη πόλη της Καστοριάς της οποίας οι απορροές εισέρχονται στη λίμνη από τις εκβολές των αγωγών των όμβριων υδάτων και τα επιφανειακά νερά κατά μήκος της ακτής. Η ενδέκατη λεκάνη απορροής συμβάλει στη λίμνη μόνο με υπόγεια νερά, μιας και η υπερύψωση από τα έργα κατασκευής του παραλίμνιου δρόμου Δισπηλιού-Κορησού έχουν αποκόψει τις επιφανειακές απορροές προς τη λίμνη.

Η λίμνη εκτός από τα ρέματα και το νερό της βροχής, τροφοδοτείται και από πολλές υπολίμνιες πηγές, πολλές εκ των οποίων όμως έχουν «φράξει» λόγω της συνεχόμενης αύξησης του πυθμένα της από τις φερτές ύλες. Η λίμνη παρουσιάζει εκροή προς τον Αλιάκμονα με το φυσικό κανάλι «Γκιόλε» στο στόμιο του οποίου κατασκευάστηκε το 1932, τεχνητό φράγμα με κινητές θυρίδες, ώστε να είναι ελεγχόμενη η στάθμη της λίμνης

ii. Υδατορέματα

Διαβάζοντας τον χάρτη εντοπίζουμε 9 διαφορετικά υδατορέματα

βόρεια:

- Οι πλούσιες πηγές που αναβλύζουν στο χωριό Απόσκεπος καταλήγουν στη λίμνη μέσω του μικρού ρέματος της «Σούτιστας», το οποίο διέρχεται πίσω από το Επιμελητήριο Γουνοποιίας.
- Οι υδάτινες μάζες που προέρχονται από το όρος Βίτσι καταλήγουν στη λίμνη από δύο διαφορετικά ρέματα, που διέρχονται από τα χωριά Κεφαλάρι και Βυσσινιά και τα οποία ενώνονται στην πορεία.
- Υπάρχει το αρκετά ξηρό ρέμα του Τοιχιού καθώς και
- Το μικρό ρέμα το Αγ. Σωτήρα που διέρχεται από τη Μεταμόρφωση

ανατολικά συναντάμε:

- Το χειμαροπόταμο, γνωστό με την ονομασία Ξηροπόταμο, ο οποίος δημιουργείται από τα ρέματα της Πολυκάρπης, του Πολυκέρασου και της Κλεισούρας, και αποτελεί το βασικότερο τροφοδότη της λίμνης Ορεστιάδας με νερό (350 λιτ/δ.σε ετήσια βάση) αλλά

και με φερτά υλικά που προσχώνουν τη λίμνη. Οι προσχώσεις του μάλιστα συνέβαλλαν στη μεγάλου βαθμού μείωση της λίμνης στο σημείο εκβολής του.

τέλος νότια διακρίνονται μικρότερα ρέματα:

- Παράπλευρα του λιμναίου οικισμού υπάρχει πηγή γύρω από την οποία έχει δημιουργηθεί ένα ελώδες τοπίο.
- Στο νοτιότερο άκρο της περιοχής επέμβασης μας υπάρχει ένα μικρό ρέμα που αναβλύζει στη λίμνη και καταλήγει μέχρι εκείνο το σημείο υπόγεια.

iii. Οι οδικοί άξονες

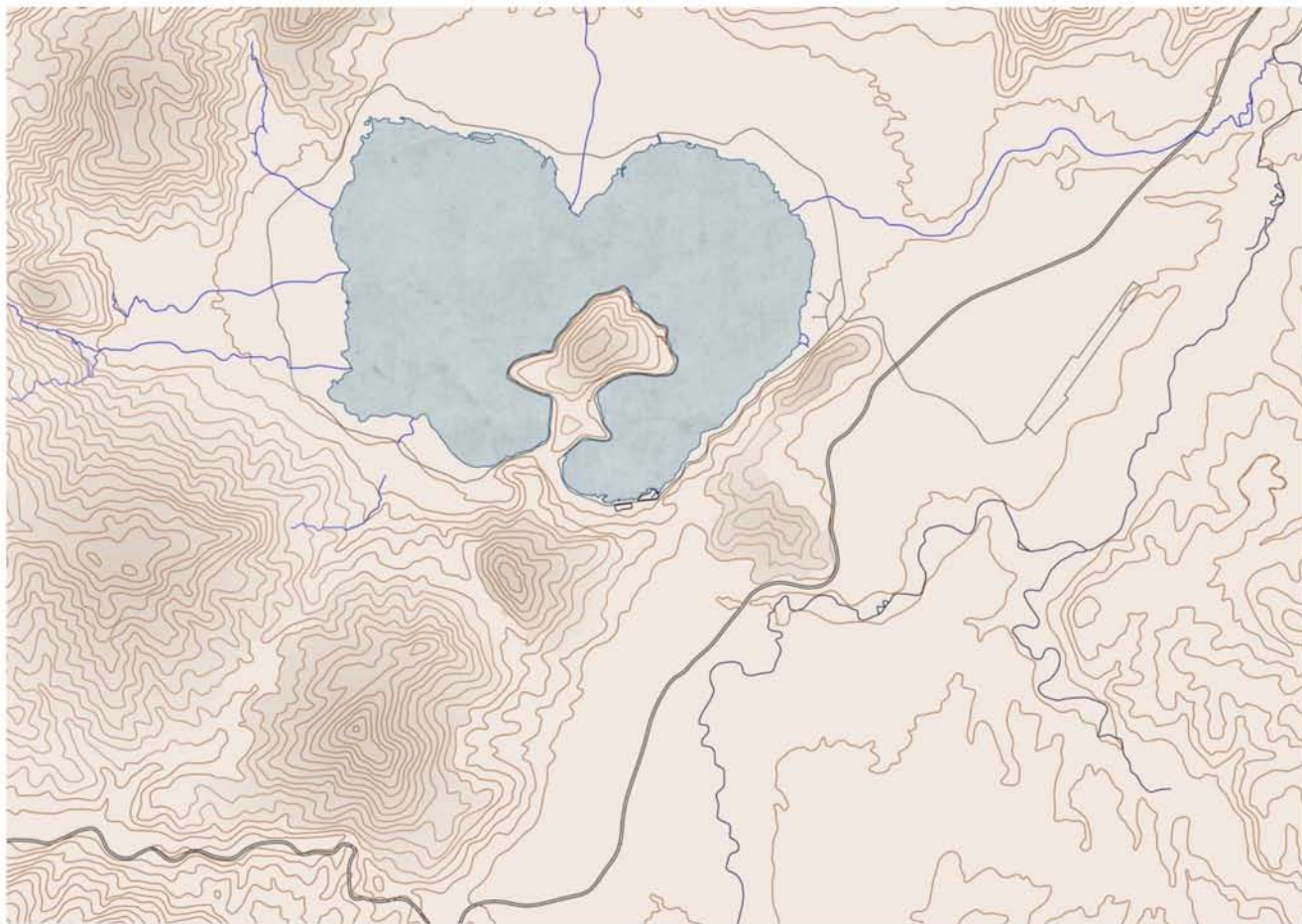
Η νότια πεδινή έκταση διχοτομείται από την παράκαμψη της Εγνατίας οδού. Η τοπική οδικοί άξονες οργανώνονται περιφερικά της λίμνης, ακολουθώντας σχεδόν πιστά την ακτογραμμή της, εξυπηρετώντας έτσι και τους παραλίμνιους οικισμούς.

iv. Το ποτάμι

Στο τοπίο δεσπόζει επίσης ο Αλιάκμονας ποταμός με την πληθώρα των παραποτάμων του και της λεκάνες στάσιμων νερών που σχηματίζει.

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότα

4.2 Επιλογή Σύνθεσης

Χαράσσοντας νοητά τις προεκτάσεις όλων αυτών των φυσικών και μη στοιχείων προκύπτει ένα δίκτυο τεμνόμενων αξόνων. Μεταφέροντας το στο επίπεδο του οικοπέδου μπορούμε άμεσα να το συνδέσουμε με τις οπτικές φυγές στην περιοχή και να δημιουργήσουμε τάσεις κίνησης αλλά και δομής του χώρου. Το κτιστό επομένως μέρος του κτιρίου διαμορφώνεται πάνω σε 2 τέμνουσες ευθείες επιτρέποντας με αυτόν τον τρόπο να γίνει αντιληπτός ένας διαχωρισμός για τις χρήσεις του κάθε άξονα. Συγκεκριμένα είναι επιθυμητό ο κάθε άξονας ξεχωριστά να φιλοξενεί δράσεις είτε δημόσιες που να προσφέρονται στην πόλη, είτε τις απαραίτητες ενδολειτουργίες οι οποίες δεν αφορούν το επισκέψιμο κοινό.

Σαν ομογενοποιημένο σχήμα συμπεριφέρεται ως μια συντακτική χοάνη από την οποία εισρέουν και εκρέουν κινήσεις από την είσοδο προς την πόλη αλλά και αντίστροφα, δηλαδή από την πόλη προς την έξοδο.

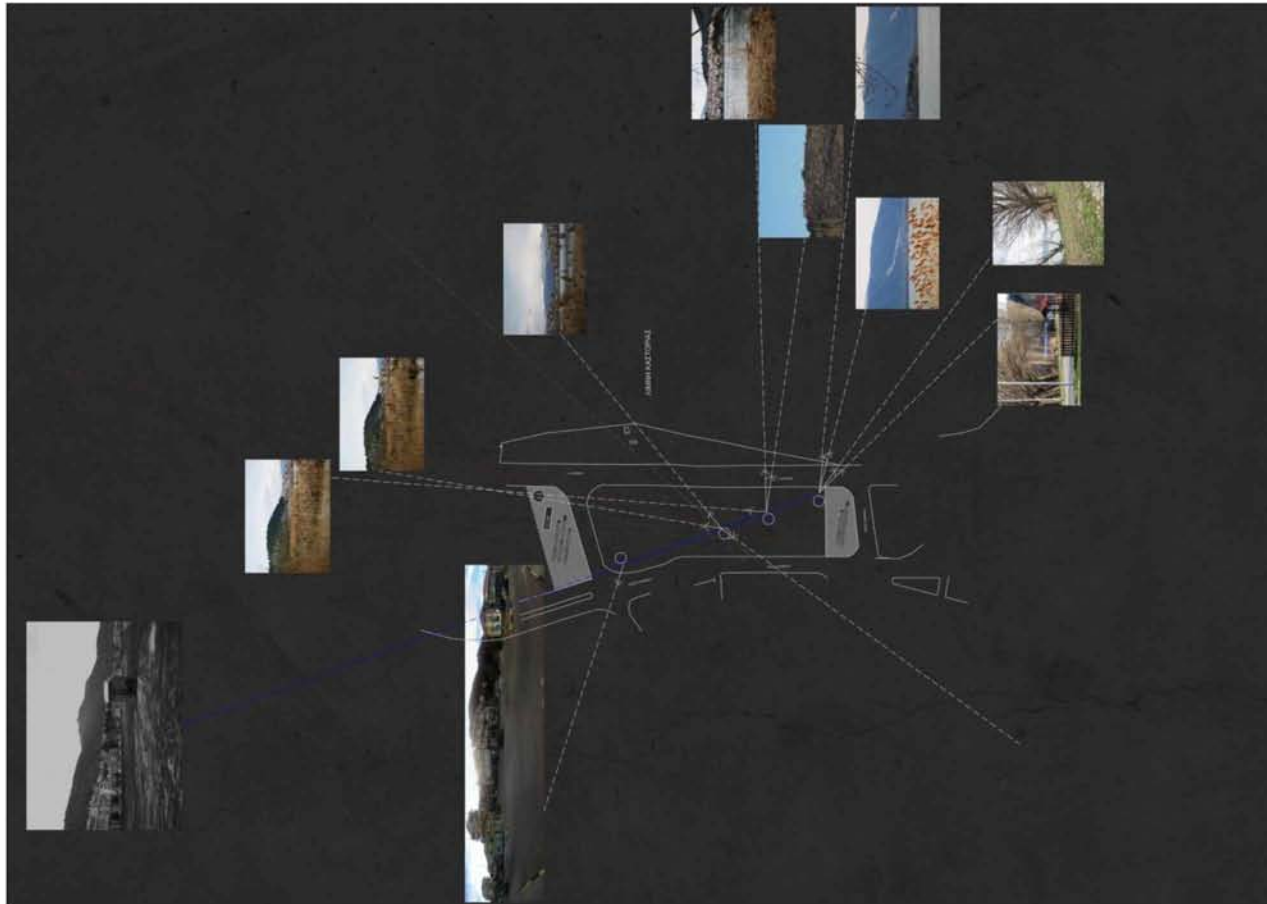
4.3 Θεάσεις

Σε επί τόπου φωτογράφιση στο οικόπεδο απαθανατίστηκαν οι πιθανές οπτικές φυγές που μπορούν να μαγνητίσουν το βλέμμα του ατόμου κατά την επίσκεψη του.

Επιλέγονται συγκεκριμένες τοποθεσίες οι οποίες θεωρούνται σημαντικές καθώς αναδεικνύουν το φυσικό κάλλος της περιοχής και ενισχύουν το στρατηγικό σημείο τοποθέτησης του έργου.

Προκειμένου αργότερα να συνδυαστούν με τις παραπάνω χαράξεις, η κάμερα κινήθηκε πάνω 4 νοητούς άξονες με προσανατολισμό την κορυφή Ψαλίδα, το κτίριο του Ενυδρείου, τον Λόφο της Καλλιθέας και την πόλη της Καστοριάς ο καθένας τους, οι οποίοι συνδυαζόμενοι ανά δύο , δημιουργούν την επιθυμητή χοάνη.

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότα

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίσια Θεοδότα

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότα

Σε επόμενο στάδιο η αλληλεπικάλυψη των δύο διαγραμματικών δομών θα αποκαλύψει τους δεύτερους όγκους του κτιρίου. Η τριγωνική γεωμετρία είναι απολύτως επιθυμητή και επιδιώκεται εσκεμμένα, καθότι ακολουθεί την λογική της χοάνης και δίνει στους χώρους τις αντίστοιχες δυνατότητες κίνησης και οπτικής στο εσωτερικό του όπως συμβαίνει με αυτές που ακολουθούμε για να συναντήσουμε το κτίριο. Επηηρεασμένοι από τη μνήμη των σαχνισιών στα αρχοντικά τα πόλης γίνεται μια προσπάθεια αυτοί οι όγκοι να ξεφύγουν από τον αυστηρό κανόνα των δύο βασικών αξόνων και αναλάβουν πρωταγωνιστικό χαρακτήρα και όχι υποστηρικτικό.

Έτσι το μεγαλύτερο εξ' αυτών στεγάζει την αίθουσα του θεάτρου και ξεφεύγει από τη μονολιθική γεωμετρία του υπόλοιπου κτιρίου, τόσο με την υψομετρική διαφορά του όσο και με την παρουσία της κεκλιμένης οροφής του.

4.4 Μελέτη του Κτιριολογικού Προγράμματος

Στόχος μας είναι να δημιουργηθεί ένα κτίριο που να καθίσταται εύκολη η περιήγηση του από τον επισκέπτη ήδη από την πρώτη φορά. Το μικρό σχετικά μέγεθος του διευκολύνει αυτή τη συνιστώσα. Η επιλογή για τις δύο (2) κύριες εισόδους, βασίζεται στην επιθυμία για δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας του κτιρίου αμφότερα απευθείας με την πόλη αλλά και το παραλίμνιο περίπατο στο πάρκο που θα ακολουθήσει. Η ιδέα είναι πως το κτίριο αποτελεί ουσιαστικά έναν κόμβο και αναλαμβάνει το ρόλο του ενδιάμεσου σταθμού, φιλτράροντας τις αντιδιαμετρικές συνθήκες της πόλης και τη φύσης με την παράλληλη προβολή τους.

Κατά τη είσοδο του ο επισκέπτης βρίσκεται στον ελεύθερο χώρο του foyer. Ήδη από εκεί είναι ικανός να εντοπίσει το χώρο εκθέσεων, τη βιβλιοθήκη, τις εισόδους στο θέατρο και τη μετάβαση στον δεύτερο όροφο. Ο επισκέπτης είναι ελεύθερος να κινείται καθ' όλο το μήκος του δυτικού άξονα. Η ελεύθερη κίνηση στην ανατολική πτέρυγα διακόπτεται από υψομετρικές διαφορές, και προοπτικά τοποθετημένες τοιχοποιίες. Απώτερος σκοπός είναι εκείνοι οι χώροι να χρησιμοποιούνται από το προσωπικό του κτιρίου και να διασφαλίζεται μια αίσθηση ατομικότητας χωρίς όμως να αποκόπτονται από τη ζωντανή ροή του κτιρίου.

Οι αίθουσες διδασκαλίας και πρόβας φιλοξενούνται εκτός του γραμμικού άξονα, στις τριγωνικές απολήξεις κλειδώνοντας έτσι τη διαφορετική φύση της λειτουργίας τους.

Η μεγάλη σκάλα του foyer, πέραν της προφανή χρήσης, δηλαδή της σύνδεσης των δύο ορόφων, είναι δυνατόν εν γένει να χρησιμοποιείται και ως μικρό αμφιθέατρο σε περιπτώσεις μικρών εκδηλώσεων, ομιλιών , όταν η αίθουσα του θεάτρου, θεωρείται πλέον μεγάλη.

Στο δεύτερο επίπεδο τοποθετούνται τα εργαστήρια ζωγραφικής, ραπτικής, κοστούμιών και μασκών. Τα δωμάτια είναι με τέτοιο τρόπο τοποθετημένα ώστε από την είσοδο στο θέατρο να είναι δυνατή η θέαση από και προς τα μέσα στα εργαστήρια, επομένως να δημιουργείται έτσι μια αίσθηση μικρής έκθεσης σε ολόκληρο το επίπεδο του ορόφου.

Το εστιατόριο τοποθετείται αυτόνομα στον ανατολικό όγκο του ορόφου με απευθείας κλιμακοστάσιο με σκοπό την πλήρη εκμετάλλευση του ορίζοντα που ξεδιπλώνεται μπροστά. Επιπλέον αριστερά του θεατρικού όγκου αναπτύσσεται μια γραμμική διαδρομή, η οποία καταλήγει σε αδιέξοδο, σαν ένα belvedere θα μπορούσαμε να το παρομοιάσουμε.

Τέλος στα υπόγεια συναντάμε τα εργαστήρια ξυλεία μετάλλου και πλαισίων μαζί με τους αποθηκευτικούς του χώρους. Η επιλογή του υπογείου έγινε καθαρά και μόνο για λόγους θορύβου. Επίσης τοποθετούνται τα υποσκήνια και η αίθουσα συναρμολόγησης των σκηνικών, αποθηκευτικοί χώροι σκηνικών και κοστούμιών, όλες οι απαραίτητες ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις, καθώς και χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η μελέτη και σχεδιασμός της αίθουσα του θεάτρου έγινε λαμβάνοντας υπόψη της απαραίτητες συνθήκες για καλή ακουστική.

4.5 Η ιδέα του περιβαλλοντολογικού πάρκου

Είναι πραγματικά αξιοπρόσεκτη η ύπαρξη μιας μεγάλης ποικιλότητας χλωρίδας και πανίδας αλλά και ενός ξεχωριστού περιβάλλοντος, δίπλα σε αναπτυγμένη οικιστικά περιοχή. Η ιδέα επομένως του σχεδιασμού και πρότασης ενός περιβαλλοντολογικού πάρκου θα πρέπει να υποστηρίζεται από μία μελέτη γεωπονικού τουλάχιστον χαρακτήρα.

Είναι γεγονός πως η λίμνη προστατεύεται από εθνικά και διεθνή θεσμικά πλαίσια και οφείλουμε να βρίσκουμε λύσεις που να συμβάλουν στην εξυγίανση της.

Συγκεκριμένα:

- Έχει χαρακτηριστεί από το υπουργείο πολιτισμού(1974),ως μνημείο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και προστατεύεται
- από την σύμβαση της Βέρνης(1979),για την διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης
- από την σύμβαση της Βόννης(1979),που αφορά την προώθηση της προστασίας μεταναστευτικών ειδών που δεν προστατεύονται από άλλες συμβάσεις ή εθνικές νομοθεσίες

- από την Κοινοτική οδηγία 409/79 που αφορά στην προστασία σπάνιων και απειλούμενων πουλιών του ευρύτερου χώρου της ΕΟΚ
- από την οδηγία 92/43 της ΕΟΚ για την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας.Η οδηγία αυτή ήταν πρόδρομος της δημιουργίας του δικτύου NATURA 2000,στο οποίο καταχωρήθηκε με τον κωδικό GR 1310001 και τλεος
- Τον Φεβρουάριο του 2009 υπογράφηκε από τον υπουργό περιβάλλοντος το σχέδιο προεδρικού διατάγματος (χαρακτηρισμός της περιοχής της λίμνης Καστοριάς ως περιοχής προστασίας της φύσης και ίδρυση φορέα διαχείρισης της), με το οποίο το λιμναίο και χερσαίο περιβάλλον της λίμνης Καστοριάς και της ευρύτερης περιοχής της χαρακτηρίζεται ως Περιοχή Προστασίας της Φύσης που θα φέρει την ονομασία «Προστατευόμενη περιοχή της λίμνης Καστοριάς».

4.6 Παραλίμνια οικοσυστήματα - τυπική διαβάθμιση φυτο-κοινωνιών

Παρά την έντονη οικιστική ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης η παραλίμνια βλάστηση παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία , κάτι που είναι σπάνιο στον ελληνικό χώρο αλλά και γενικότερα. Η βλάστηση αυτή ποικίλει και κατά μήκος των ακτών της λίμνης αλλά και καθέτως προχωρώντας από το εσωτερικό της προς τα έξω, ανάλογα με και με το βαθμό στον οποίο έχει επηρεαστεί από τον άνθρωπο.

Έτσι περιμετρικά της λίμνης διαμορφώνεται μια ζώνη με ενδιαφέρουσες διαβαθμίσεις υδρόφιλης και υδροχαρούς βλάστησης στην οποία φιλοξενείται μια πλούσια πανίδα πτηνών, θηλαστικών, ερπετών και αμφιβίων καθιστώντας τη λίμνη της Καστοριάς ένα φυσικό οικοσύστημα από τα πιο σπάνια της Ευρώπης.

Ξεκινώντας από την ξηρά και με κατεύθυνση προς το εσωτερικό της λίμνης διακρίνουμε τους παρακάτω φυσικούς βιότοπους:

- **Υγρολίβαδα**

Τα συναντάμε ιδιαίτερα στο βόρειο και ανατολικό τμήμα της, όπου εκβάλλουν και τα περισσότερα ρέματα. Είναι επίπεδες εκτάσεις, με μονοετή ή πολυετή φυτά κατά περιόδους πλημμυρισμένες από τα νερά της βροχής ή της λίμνης. Μεγάλα τμήματα των περιοχών αυτών καλύπτονταν στο παρελθόν από παραλίμνια δάση και καλαμώνες. Σήμερα έχουν αποψιλωθεί και μετατραπεί σε βοσκολίβαδα αλλά και καλλιεργούμενες εκτάσεις. Τα υγρολίβαδα αποτελούν ιδανικό τόπο διατροφής των παρυδάτιων πουλιών αλλά και μεγαλύτερων ζώων, όπως βοοειδών και αιγοπροβάτων. Σε λιγότερο πλημμυρίζοντα εδάφη, όπου το έδαφος δεν είναι πολύ υγρό και λασπώδες κυριαρχούν οι κύπεροι (*Cyperus* sp.) και οι νερόκρινοι (*Iris pseudacorus*). Σημαντικό στοιχείο της βλάστησης αυτής θεωρείται η ύπαρξη σπάνιων ειδών για τη χώρα μας. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται και η *Galeopsis ladanum*, φυτό γνωστό στις γειτονικές χώρες της Βαλκανικής, αλλά άγνωστο μέχρι τώρα στην Ελλάδα.

- **Παραλίμνιο δάσος**

Βρίσκεται ακριβώς στις όχθες της λίμνης και αποτελείται συνήθως από λεύκες, πλατάνια, ιτιές, σκλήθρα, φτελιές και πολλά αναρριχώμενα φυτά. Υπάρχουν επίσης σε μικρότερο αριθμό

αμυγδαλοϊτίες, ασημοϊτίες, καβάκια, κορομηλιές, καρυδιές και άλλα δέντρα. Αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό χώρο για τη διατροφή και την αναπαραγωγή πολλών υδρόβιων και παρυδάτιων πουλιών, γι' αυτό και είναι επιτακτική η ανάγκη της διατήρησης του. Επιπλέον τα δέντρα αυτά με το πλούσιο ριζικό σύστημα που έχουν συγκρατούν τις προσχώσεις παρεμποδίζοντας έτσι τη διάβρωση που προκαλείται από το νερό.

- **Οι καλαμώνες**

Οι καλαμώνες είναι η ζώνη που αποτελείται από υδροχαρή φυτά όπως αγριοκάλαμα, ψάθες, βούρλα κ.ά. Βρίσκονται σε βάθος 1-1,5 μ. μέσα στο νερό και καλύπτουν περιμετρικά το μεγαλύτερο μέρος της όχθης της λίμνης. Η αξία των καλαμώνων είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον υγρότοπο της λίμνης για τους εξής λόγους:

- I. είναι εκτεταμένοι και η πλούσια βιομάζα τους, όταν αποσυντεθεί, εμπλουτίζει τη λίμνη με φυσικό τρόπο σε θρεπτικά συστατικά. Ωστόσο είναι απαραίτητος ο έλεγχος της οργανικής ύλης που αποικοδομείται με στόχο τη μείωση του προβλήματος του ευτροφισμού γι' αυτό και ο Δήμος Καστοριάς ασχολείται με τη διαχείρισή τους.

- II. Παρέχουν καταφύγιο και υπόστρωμα για πολλούς υδρόβιους οργανισμούς. Είναι γνωστό άλλωστε ότι τα ψάρια γεννούν τα αυγά τους στις ρίζες των καλαμιών, πολλά υδρόβια πουλιά κάνουν τις φωλιές τους πάνω στα καλάμια, καθώς και ότι τα αμφίβια, τα έντομα, τα μικροφύκη, τα βακτήρια, οι μύκητες όπως και μια μεγάλη ποικιλία από παράκτιους και υδρόβιους οργανισμούς έχουν ως φυσικό χώρο ενδιαίτησης, την ζώνη των καλαμώνων. Έτσι συντελούν αποφασιστικά στη διατήρηση της μεγάλης βιοποικιλότητας του υγρότοπου της λίμνης.
- III. Φιλτράρουν με φυσικό τρόπο (δεσμεύουν με τις ρίζες τους) το άζωτο (N_2) και το φωσφόρο (P). Οι ουσίες αυτές προέρχονται από τα αστικά λύματα, τα γεωργικά λιπάσματα και φυτοφάρμακα και από άλλες φερτές ύλες της λεκάνης απορροής προκαλώντας έντονα φαινόμενα ευτροφισμού που οδηγούν στην υποβάθμιση της λίμνης.
- IV. Σταθεροποιούν το ίζημα του πυθμένα, συγκρατούν δηλαδή με τις ρίζες τους το χώμα που βρίσκεται στις όχθες της λίμνης και έτσι αποφεύγεται η διάβρωση.

- **Υδροχαρής ή υδρόβια βλάστηση**

Η πηλοαμμώδης σύσταση του πυθμένα της λίμνης καθώς και το μικρό της βάθος ευνοούν την ανάπτυξη άφθονης υδροχαρούς βλάστησης. Τα υδροχαρή ή υδρόβια φυτά εμφανίζονται μέσα στο νερό σε βάθος έως 2 περίπου μέτρων, έχουν τις ρίζες τους στον πυθμένα και τα φύλλα τους βυθισμένα ή επιπλέοντα. Χαρακτηριστικά είδη είναι τα νούφαρα, το νεροκάστανο (trapa natans) που είναι σπάνιο και προστατευόμενο είδος στην Ευρώπη, τα μυριόφυλλα, οι ποταμογείτονες και το "βατραχάκι του νερού".

4.7 Πανίδα

Στη λίμνη της Καστοριάς απαντάται μια πλούσια, σε αριθμό ειδών και πληθυσμού, πανίδα. Στις όχθες της λίμνης, εκεί τουλάχιστον όπου η ανθρώπινη παρουσία είναι περιορισμένη, αναπαράγονται πολλά είδη αμφιβίων και ερπετών. Επίσης, έχουν παρατηρηθεί περισσότερα από 200 είδη πουλιών, από τα οποία 90 τουλάχιστον αναπαράγονται στη λίμνη και το παραλίμνιο δάσος. Στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης, έχει αναφερθεί η παρουσία 49 ειδών θηλαστικών. Η λίμνη της Καστοριάς, αν και βρίσκεται πολύ κοντά σε αστικό περιβάλλον σε σύγκριση με άλλες λίμνες της χώρας μας, εξακολουθεί να παραμένει αξιόλογος χώρος φωλιάσματος για πολλά υδρόβια και παρυδάτια πουλιά. Είναι ο μόνος υγρότοπος στην Ελλάδα όπου φωλιάζουν κάθε χρόνο αρκετές δεκάδες ζευγάρια κύκνων. Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί η φωλεοποίηση της Βαλτόπαπιας (*Aythya nyroca*), παγκόσμια απειλούμενο είδος και υπάρχουν έντονες πιθανότητες απόπειρας φωλεοποίησης των Αργυροπελεκάνων (*Pelecanus crispus*) στο εγγύς μέλλον.

4.8 Απειλές για τη λίμνη

Σήμερα η λίμνη της Καστοριάς καλείται να αντιμετωπίσει μια σειρά παρεμβάσεων και προβλημάτων που προέρχονται κυρίως από τις ανθρωπογενείς παρεμβάσεις στην περιοχή για μια σειρά ετών, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις προκλήθηκαν λόγω του ελλιπούς σχεδιασμού και της έλλειψης μέτρων προστασίας.

Αναλυτικότερα:

- Η υπερανάπτυξη των καλαμώνων στην παρόχθια ζώνη της λίμνης η οποία ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για τη διατάραξη του αναπαραγωγικού ρυθμού της ορνιθοπανίδας και ιχθυοπανίδας. Στο βιότοπο της λίμνης της Καστοριάς επικρατούν καλαμώνες κυρίως του είδους *Phragmites australis* οι οποίοι διαμορφώνουν συνθήκες ζωτικής σημασίας για τα πουλιά του υγροβιότοπου.

Χωρίς τη σωστή διαχείριση τους η υπερανάπτυξη των καλαμώνων δημιουργεί προβλήματα. Η υπερβολική πύκνωσή τους μειώνει κατά πολύ τους χώρους αναζήτησης τροφής για τα πουλιά, καθώς στις περιοχές αυτές έχουν εκλείψει κάθε είδους θύλακες με ανοιχτά νερά, περιοχές με πιο αραιή βλάστηση ή με βλάστηση που βρίσκεται σε διάφορες

φάσεις ανάπτυξης. Η υπερβολική πύκνωση επηρεάζει και την φωλεοποίηση καθώς η εξαιρετικά πυκνή υφή των καλάμιών δεν επιτρέπει την δημιουργία φωλιών ανάμεσα τους.

Επίσης η μείωση των εκτάσεων με νεροκάλαμα και αντικατάσταση τους από συμπαγείς εκτάσεις με ψαθιά, αποθαρρύνει το φώλιασμα εξειδικευμένων ειδών στους καλάμωνες.

Η υπερβολική ανάπτυξη των καλάμιών σε συγκεκριμένες ζώνες της λίμνης επιδεινώνει τα φαινόμενα του ευτροφισμού(μετά την νέκρωση τους η πλούσια βιομάζα τους όταν αποσυντεθεί εμπλουτίζει τα νερά της λίμνης με φυσικό τρόπο με θρεπτικά συστατικά).

Ένα άλλο φαινόμενο που εμφανίζεται επιπλέον στους καλάμωνες που δεν υφίσταται ελεγχόμενη κοπή και ορθολογική διαχείριση, είναι πως έχει παρατηρηθεί απόθεση σκόνης και άλλων στερεών υλικών(φύλλα, φυτοπλαγκτόν, νεκρή οργανική ύλη,αστικά στερεά απορρίμματα κ.α.), τα οποία επικάθονται στην επιφάνεια της λίμνης ανάμεσα στα καλάμια και την άλλη φυτική βλάστηση σχηματίζονται ένα παχύ στρώμα στερεής ύλης(ένα είδος κρούστας).Ο σχηματισμός αυτός εμποδίζει σε μεγάλο βαθμό την οξυγόνωση των υδάτων στη ζώνη αυτή και την ελεύθερη κίνηση της ιχθυοπανίδας, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται συνθήκες ανοξικές(πέραν του φαινομένου του ευτροφισμού)περιορίζοντας την ομαλή ανάπτυξη της υδρόβιας ζωής.

- Οι παράνομες κοπές δέντρων και μείωση βλάστησης, τόσο στην παραλίμνια ζώνη όσο και στην ευρύτερη δασική περιοχή με κίνδυνο αύξησης φαινομένων διάβρωσης(με συνεπαγόμενη αύξηση προσχώσεων)στη λίμνη. Είναι ένα πρόβλημα που συνδέεται με οχλήσεις επί της ορνιθοπανίδας και της ιχθυοπανίδας της περιοχής που χρησιμοποιούν τις περιοχές αυτές σαν καταφύγια αναπαραγωγής και ανάπαυσης.
- Τα πλημμυρικά φαινόμενα κυρίως στη νότια είσοδο της πόλης της Καστοριάς σε περιόδους εντόνων ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων λόγω δυσχέρειας στην <<εκφόρτιση>> της λίμνης από το θυροφράγμα στη θέση Γκιόλε. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ολοένα και συχνότερα το φαινόμενο της υπερχείλισης ακριβώς λόγω της αδυναμίας του θυροφράγματος και του καναλιού να διοχετεύσει ποσότητες πλημμυρικών παροχών.
- Η συνεχόμενη αύξηση της στάθμης του πυθμένα της λίμνης λόγω των αλλεπάλληλων ιζημάτων που καταλήγουν σε αυτή.

4.8 Λύση περιβαλλοντολογικού πάρκου

Έχοντας σαν υπόβαθρο όλα τα παραπάνω προτείνεται μια επέμβαση στο νοτιότερο οικόπεδο του Δήμου για την κατασκευή πάρκου.

Η επιλογή αυτή κρίνεται ως καταλληλότερη καθώς

- στο σημείο έχει τις εκβολές του ένα μικρό ρέμα
- υπάρχει ήδη ένα μικρό σε έκταση παραλίμνιο δάσος και
- η κατοίκηση στα γειτονικά οικόπεδα είναι συγκριτικά μικρή

Προϋπόθεση ωστόσο αποτελεί μια πολεοδομική αλλαγή στο οδικό σύστημα. Προτείνεται η λεωφόρος των Κύκνων από το σημείο του Δέλτα έως τη διασταύρωση του Ενυδρείου να χαρακτηριστεί και να μεταβληθεί σε δρόμο ήπιας κυκλοφορίας, αι επομένως την ταχεία κίνηση σε αυτό το κομμάτι να την αναλάβει η οδός Γράμμου, με την οποία διασταυρώνεται στο Δέλτα.

Η κίνηση αυτή προβλέπεται και από τον προσανατολισμό του κτιρίου του θεάτρου, με την τοποθέτηση την υπόγεια ράμπας στη δυτική πλευρά.

Επομένως με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μία ελεύθερη, σχεδόν, ζώνη περιπάτου στην ανατολική πλευρά, η οποία δίνει τη δυνατότητα ανακάλυψης όλων των δυναμικών φυγών και σχέσεων που αναφέρθηκαν στην πορεία της εργασίας.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάστηκαν παραπάνω μια κατηγορία έργων θα μπορούσε να είναι οι λιμνοδεξαμενές καθίζησης. Οι εν λόγω κατασκευές συμβάλλουν σημαντικά στη συγκράτηση φερτών υλικών αλλά και στη μείωση επικινδύνων πλημμυρικών παροχών από τα ρέματα. Σκοπός των έργων αυτών είναι να ανακόψουν σημαντικό μέρος της στερεοπαροχής των ρεμάτων κατά την έξοδο τους από τις ορεινές περιοχές της λεκάνης απορροής και να περιορίσουν σε μεγάλο βαθμό τα φαινόμενα πρόσχωσης των ακτογραμμών της λίμνης.

Επισημαίνεται εδώ ότι το μήκος της διαδρομής που διαγράφει ένα στερεό σωματίδιο, είναι αντιστρόφως ανάλογο της μάζας του, κάτι που σημαίνει ότι τα μικρότερης διαμέτρου και μάζας σωματίδια, διανυούν τη μεγαλύτερη απόσταση και αποτίθενται στις εκβολές του ρέματος. Αυτό εξάλλου αποδεικνύεται και από τη δειγματοληπτική ανάλυση του πυθμένα της λίμνης, όπου διαπιστώνεται ότι αποτελείται από λεπτόκοκκη άμμο η οποία προέρχεται από τη μεταφορική δράση των χειμάρρων. Οι λιμνοδεξαμενές έχουν επικουρικό και συμπληρωματικό ρόλο έναντι των φραγμάτων συγκράτησης(που συγκρατούν τα υλικά μεγάλης κοκκομετρίας),

αφού συγκρατούν το πιο λεπτόκοκκο κλάσμα του αποσαθρωμένου εδαφικού υλικού. Στις λιμνοδεξαμενές καθιζήσεις είναι δυνατόν με τη πάροδο του χρόνου, να διαμορφωθούν συνθήκες τεχνητού υδροβιοτόπου που να προσδώσουν στη περιοχή μια αξιόλογη αισθητική και περιβαλλοντική αξία. Η κατασκευή των λιμνοδεξαμενών προτείνεται να πραγματοποιηθεί με τη τεχνική της εκσκαφής της κοίτης. Πρόκειται εναλλακτική τεχνική σε σχέση με τη κατασκευή λιμνοδεξαμενής με χρήση τεχνητού υπερυψωμένου αναχώματος από σκυρόδεμα. Τα οφέλη της κατασκευής με εκσκαφή έναντι αυτής με υπερυψωμένο ανάχωμα είναι το μειωμένο κόστος, η απλότητα στην κατασκευή τους ,αλλά και ο μειωμένος κίνδυνος εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων.

Κατασκευαστικά έχουμε ένα είδος φράχτη που ανακόπτει την πορεία του νερού από το ρέμα και το αναγκάζει να κα διανύσει μία άλλη διαδρομή προτού καταλήξει στη λίμνη. Λόγω των ανεπαισθητων σχεδόν κλίσεων του εδάφους στην περιοχή, η διαδικασία γίνεται ευκολότερα.

Επιπλέον για τη δέσμευση των θρεπτικών συστατικών πριν εισέλθουν στη λίμνη ένα μέτρο αποτελεί η διατήρηση της φυσικής κάλυψης στη λεκάνη απορροής και η δημιουργία φυτικής ζώνης η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει φυτά γρήγορης ανάπτυξης και να συντηρείται συνέχεια με τη κοπή των φυτών και τη μετέπειτα απομάκρυνση τους από το σημείο.

Συνδυάζοντας αυτό το είδος έργου με τις λιμνοδεξαμενές είναι δυνατή η αναπαραγωγή υδροχαρούς βλάστησης κατά μήκος του ανακοπτικού φράγματος.

Τέλος η επέκταση του υπάρχοντος παραλίμνιου πάρκου θα μπορούσε να συμβάλει περαιτέρω στην ανάπτυξη του βιότοπου παρέχοντας μεγαλύτερες εκτάσεις όπου θα μπορεί να πραγματοποιείται η φωλεοποίηση. Να σημειωθεί πως η ανθρώπινη παρουσία στη γύρω περιοχή δεν καθίσταται εμπόδιο καθώς τα εν λόγω πτηνά ούτως ή αλλιώς δεν διαμένουν στη συγκεκριμένη περιοχή παρά την επιλέγουν μόνο για την περίοδο της φωλεοποίησης.

Βάσει των παραπάνω θα ήταν δυνατό να μεταφερθεί στην περιοχή και το Κέντρο Προστασίας Αγρίων Ζώων, το οποίο μέχρι σήμερα βρίσκεται παράπλευρα του Ο.Τ. 298Γ, και μεταξύ δύο αυτοκινητόδρομων. Παράλληλα προτείνεται η κατασκευή μικρών ξύλινων καταφυγίων για όσους επιθυμούν να παρατηρήσουν και να φωτογραφίσουν τα πτηνά και λοιπά ζώα. Η κατασκευή τους αποδίδεται εξίσου τριγωνικά προς ενίσχυση της οπτικής.

Επομένως η κατασκευή του πάρκου αποκτά τριπλή σημασία. Αυτή της σύνδεση με του φυσικού περιβάλλοντος με το κτίριο πολιτισμού, την ανάπτυξης προγράμματος υγροβιότοπου και τη δημιουργία συστήματος αυτοκαθαρισμού της λίμνης.

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίση Θεοδότη

5. ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ

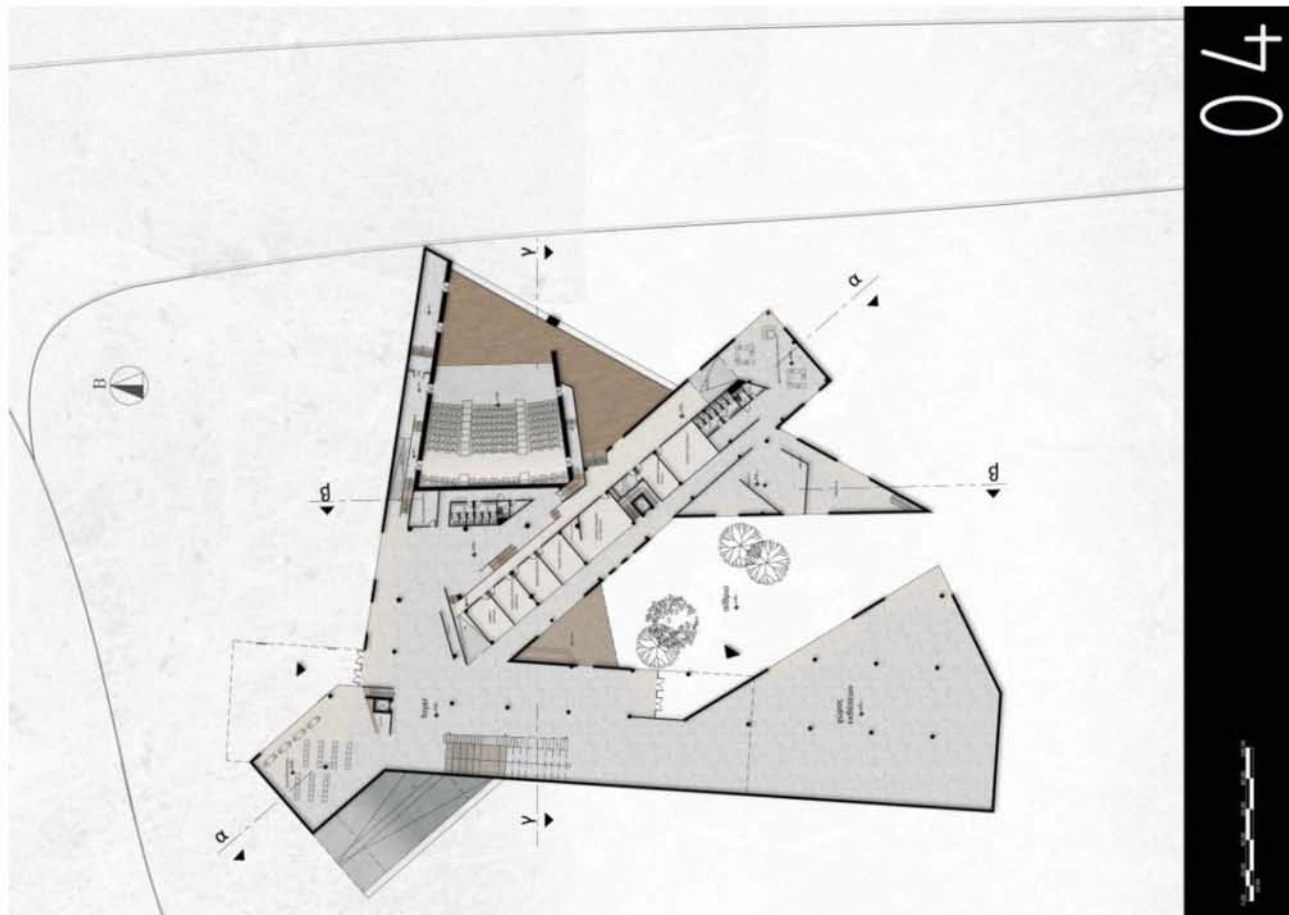
Ακολουθεί οι σχεδιαστική προσέγγιση της πρότασης

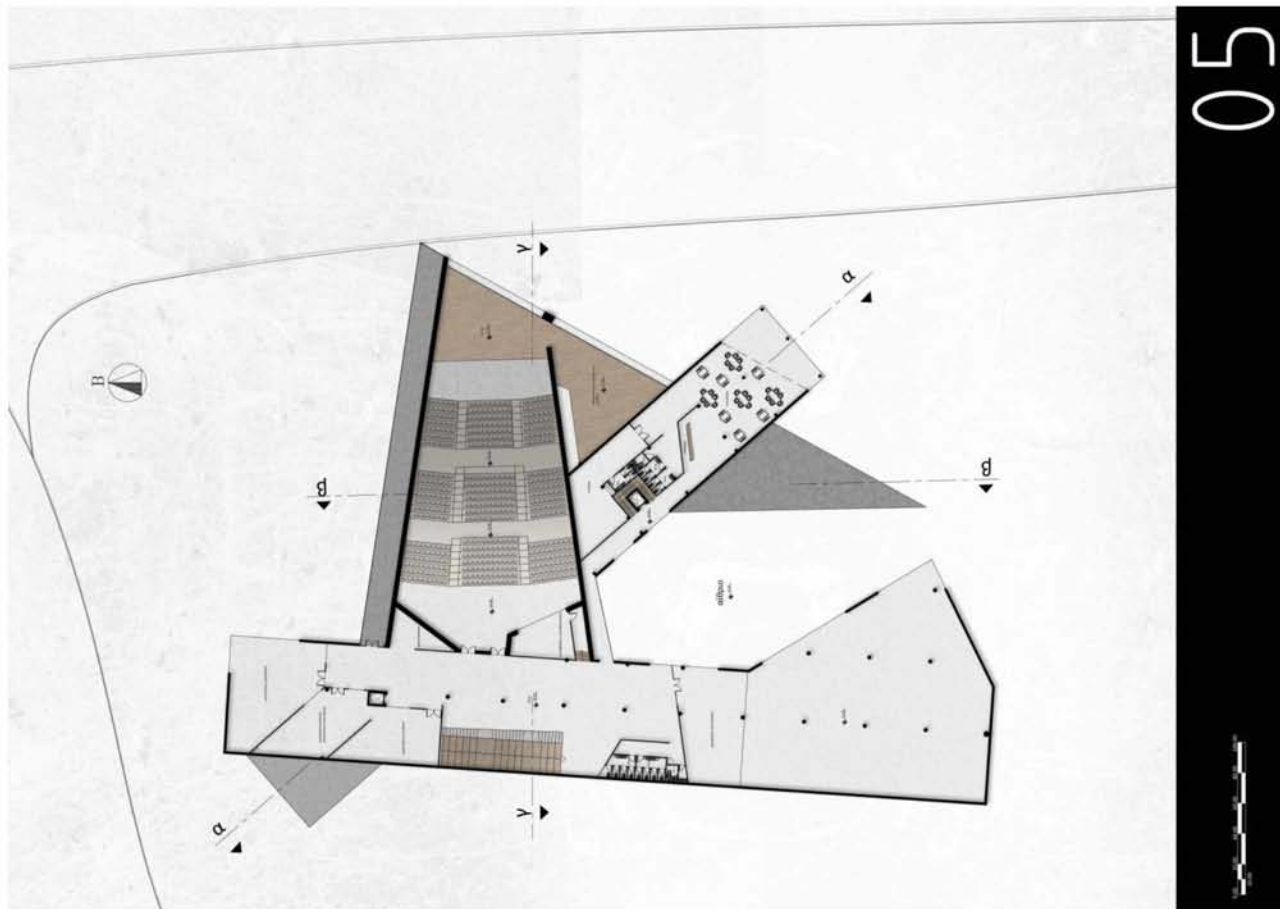
- masterplan των δύο οικοπέδων
- κάτοψη ισογείου κτίριο πολιτισμού
- κάτοψη α υπογείου
- κάτοψη β υπογείου
- τομές
- όψεις

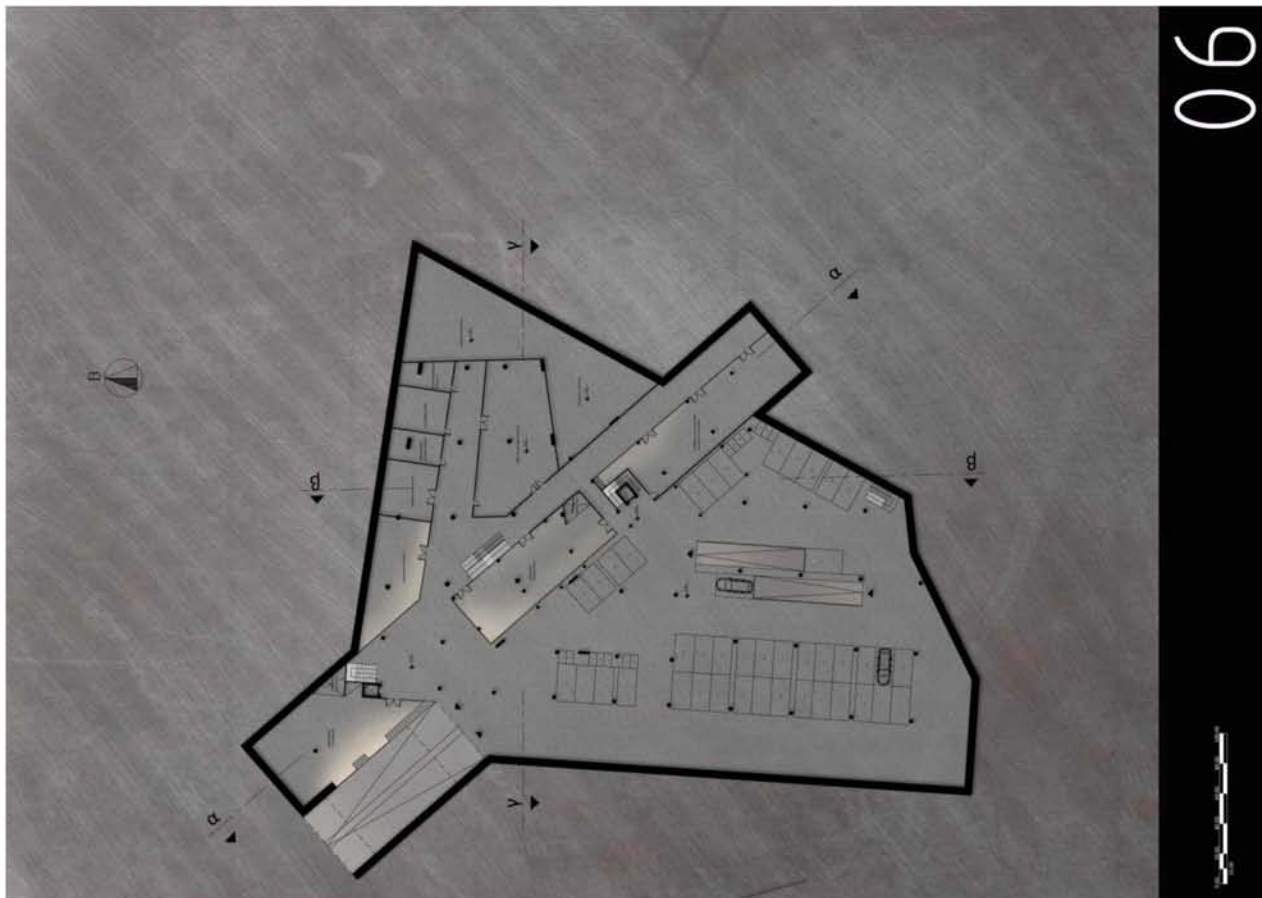
«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίσια Θεοδότα

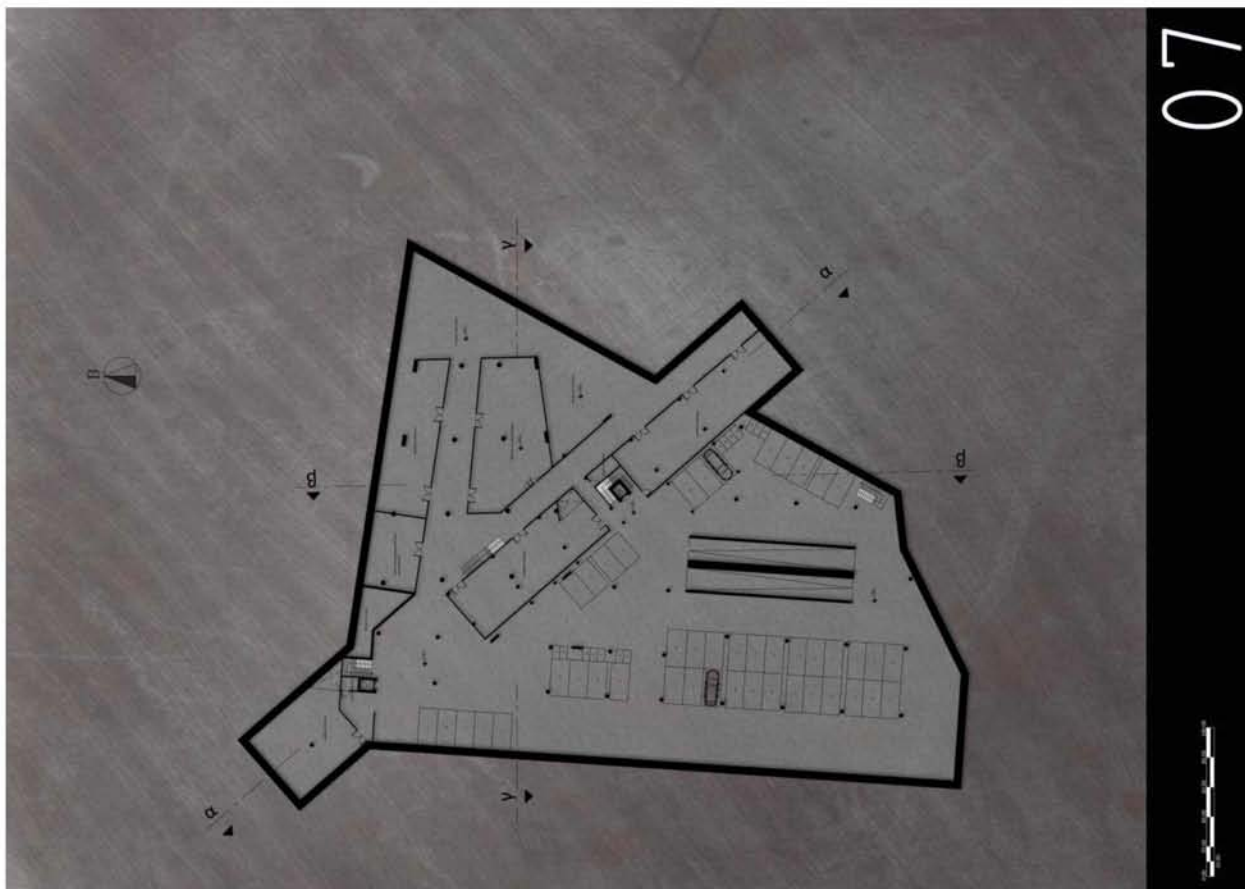
«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίσια Θεοδότα

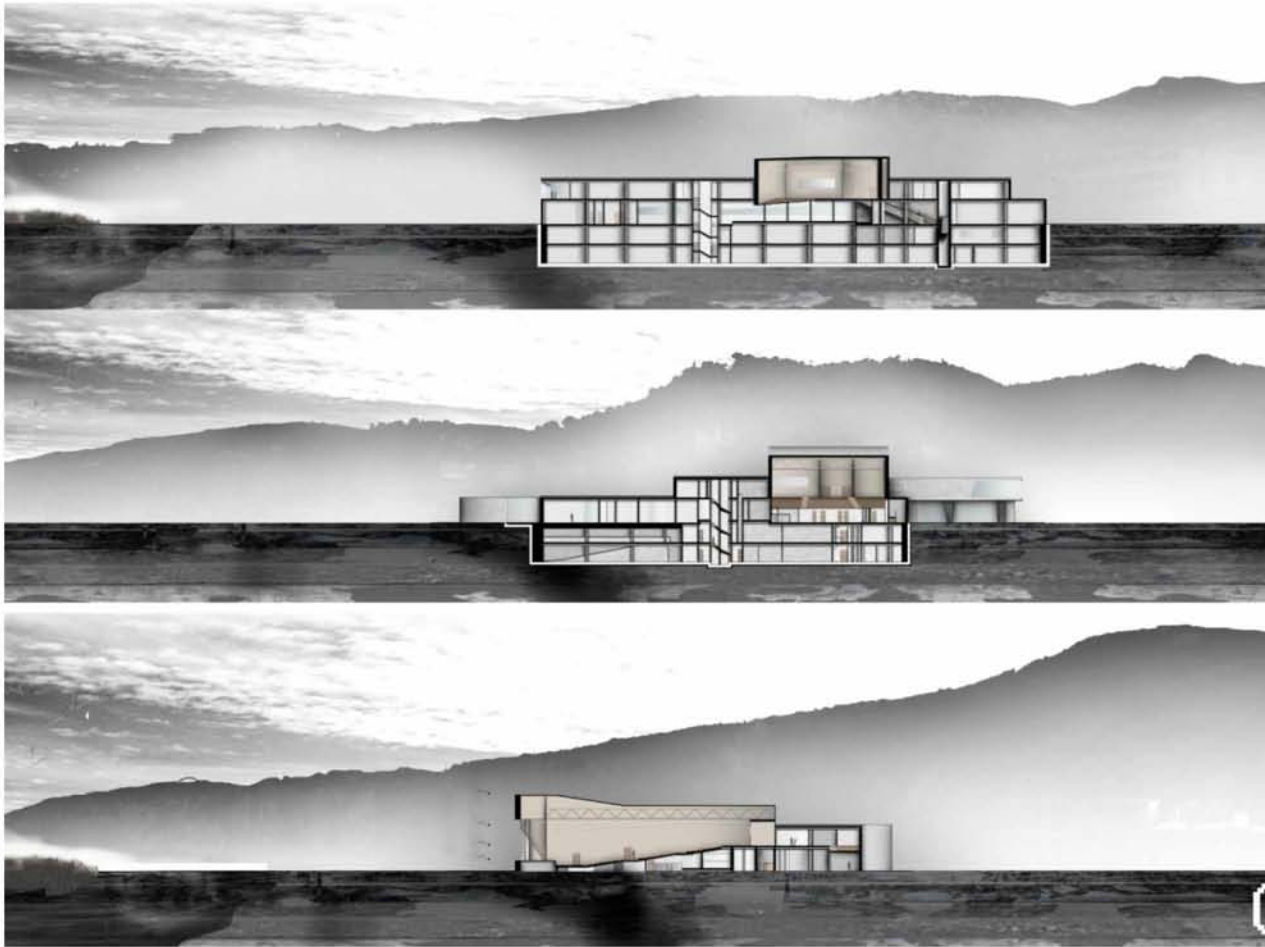

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίσση Θεοδότα

08

«Εστιάσεις στο τοπίο» Κτίριο πολιτισμού και παραλίμνιο πάρκο στην Καστοριά /Τσαμίσση Θεοδότα

Πάνος Σαββίδης

Πάνος Σαββίδης

Πάνος Σαββίδης

09